

Shpjegimi i librit
KUSHTET,
SHTYLLAT DHE
OBLIGIMET E
NAMAZIT

Abdulmuhsin el-Abadi

Shpjegimi i librit
“Kushtet,
shtyllat dhe
obligimet e
namazit”

Të autorit: Shejhul Islam Muhammed
ibën AbdulUehhab (RahimehUllah)

Shkruar nga:

AbdulMuhsin ibën Hamed el-Bedr el-
Abbad

Përktheu:

Xhemal N. Jakupi

Përmbajtja

Kushtet e Namazit	4
Shtyllat e avdesit	15
Dispozita Sheriatike e thënies “Bismil-lah” në avdes.....	24
Gjërat që e prishin avdesin.	26
Vazhdim me kushtet e tjera të namazit.	35
Shtyllat e Namazit.	53
Obligimet e Namazit.....	111

Bismil-lahir Rrahmanir Rrahim

E gjithë lavdia i qoftë Allahut Zotit të krijesave!

Salavatet, selamet dhe bekimet qofshin për robin dhe të Dërguarin e Tij Muhammedin, si dhe për familjen dhe shokët e tij në përgjithësi!

Më tej, ... Ky është shpjegim i librit të Shejhul Islam Muhammed ibën AbdulUehhab, RahimehUllah, me titullin “Kushtet, shtyllat dhe obligimet e namazit.” Libri në fjalë i përfshin nëntë kushtet, katërmbëdhjetë shtyllat dhe tetë obligimet e namazit. Kur e përmend kushtin e katërt të namazit, e që është largimi i papastërtisë, autori, RahimehUllah, i përmend edhe dhjetë kushtet e pastërtisë, gjashtë shtyllat e avdesit dhe obligimin për thënien “Bismil-lah” në fillim të avdesit, si dhe tetë anuluesit e avdesit.

Gjatë sqarimit të shtyllave të namazit, shkurtimisht e komenton Suren el- Fatiha, dhe i shpjegon domethëniet e fjalëve të lutjes hyrëse të namazit **(istiftahit)** dhe teshehhudit.

Kushtet e Namazit

Kushti (ar. shart) është: Ai, mosplotësimi i të cilit sjell mosplotësim, kurse plotësimi i tij nuk sjell domosdoshëm plotësim.

Kuptimi i kësaj është se kur njeriu nuk ka avdes, namazi i tij është i pavlerë, ngase pastërtia është kush i namazit, siç ka thënë i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem: **“Allahu nuk e pranon namazin e dikujt që ka bërë hadeth, deri sa të ketë marrë avdes.”** E transmetojnë Buhariu (6954) dhe Muslimi. (537) nga Ebu Hurejra, radijAllahu anhu.

Megjithatë, nëse dikush merr avdes dhe qëndron deri sa ta prishë avdesin pa u pas falur me atë avdes, nuk do të thotë se për shkak të realizimit të avdesit është realizuar namazi.

Autori thotë: [Kushti i parë: Islami, e kundërta e kufrit (mosbesimit), ngase mosbesimtarit nuk i pranohet vepra,

çfarëdo vepre që të bëjë. Argument për këtë është Fjala e të Lartësuarit: **“Nuk u takon idhujtarëve të përkujdesen për faltoret e Allahut, përderisa edhe ata vetë dëshmojnë se janë mosbesimtarë. Të kota do të jenë veprat e tyre dhe në zjarr do të qëndrojnë përgjithmonë.”** (et-Teube: 17) dhe Fjala e të Lartësuarit: **“Dhe Ne do t’u qasemi veprave që kanë bërë ata (mosbesimtarët) dhe do t’i shndërrojmë në pluhur e hi.”** (el-Furkan: 23)]

Asnjë vepër, me të cilën në këtë Sheriat njeriu i afrohet Allahut, nuk i bën dobi vepruesit, nëse nuk është paraprirë dhe nuk është ndërtuar mbi dëshminë se nuk ka të adhuruar të drejtë përveç Allahut dhe se Muhammedi është i Dërguar i Allahut. Pra, vepra doemos duhet t’i përkushtohet Vetëm

Allahut, gjë që përfshihet në dëshminë se nuk ka të adhuruar të drejtë përveç Allahut **(Eshhedu en la ilahe il-lAllah)**, dhe doemos duhet të jetë në pajtim me traditën e të Dërguarit të Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, gjë që përfshihet në dëshminë se

Muhammedi është i Dërguar i Allahut **(Eshhedu enne Muhammeden RasulUllah)**. Asnjë vepër të cilën e bën kafiri **(mosbesimtari)** nuk i bën dobi tek Allahu i Lartësuar, ngase nuk e plotëson kushtin e parë - Islamin. Autori, RahimehUllah, refuzimin dhe mospranimin e veprave të mosbesimtarëve e argumenton me ajetin e sures et-Teube dhe atë të sures el-Furkan, ngase ajeti i sures et-Teube përfundon me sqarimin se veprat e mosbesimtarëve asgjësohen, kurse ajeti i sures el-Furkan sqaron se veprat e tyre nuk kanë vlerë dhe shndërrohen në hi e pluhur, domethënë asgjësohen dhe shkatërrohen.

Autori thotë: [I dyti: Mendja, e kundërta e çmendurisë. Të çmendurit nuk i shkruhet asnjë vepër deri sa t'i largohet çmenduria. Argument për këtë është hadithi: “Lapsi nuk shkruan për tre veta: për atë që fle deri sa të zgjohet, për të çmendurin deri sa t'i largohet çmenduria dhe për të miturin deri sa të rritet.”]

Ai që falet duhet patjetër të jetë i pranishëm me mend në namaz dhe nuk

bën të mos e ketë mendjen, për shkak të çmendurisë, ose për shkak të dehjes. Sa i përket të çmendurit, për të nuk shkruan Lapsi (**Kalemi**) dhe ai nuk është i obliguar, e sa i përket të dehurit, ai e ka larguar vetë mendjen, është bërë si të çmendurit dhe nuk kupton asgjë nga namazi. Për këtë autori, RahimehUllah, ka argumentuar me hadithin: **“Lapsi nuk shkruan për tre veta...”** dhe ky është hadith sahih (**autentik i vërtetuar**) të cilin e transmetojnë Ebu Davudi (4398), Nesaiu (3432) dhe Ibën Maxhe (2041) nga Aisha, radijAllahu ‘anha.

Shih Irvaul Galil, el-Albani (297).

Autori thotë: [I treti: Mosha e dallimit, e kundërta e moshës së vogël, kufiri i së cilës është shtatë vjet, kur fëmija urdhërohet për faljen e namazit, siç ka thënë i Dërguari, sal-Allahu alejhi ue sel-lem: **“Urdhërojini fëmijët tuaj për t’u falur në moshën shtatëvjeçare, kurse në moshën dhjetëvjeçare rrihini për të dhe ndajini në shtretër të veçantë!”]**

Kur fëmija e arrin moshën kur di të dallojë, e që është mosha shtatëvjeçare, ai urdhërohet për t'u falur, por jo në mënyrë obliguese, ngase obligimi vjen në moshën e pubertetit. Në këtë moshë urdhërohet të falet në mënyrë që të adaptohet me namaz dhe të stërvitet ta falë atë në mënyrën e ligjshme. Kur ta arrijë moshën dhjetëvjeçare urdhri bëhet edhe më i ashpër dhe fëmija disiplinohet me rrahje të lehtë, sepse i Dërguari, sal-Allahu alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Urdhërojini fëmijët për t'u falur në moshën shtatëvjeçare...”** dhe ky është hadith sahih, të cilin e transmetojnë Ahmedi (6756) (6689) dhe Ebu Davudi (495) nga Abdullah ibën Amri, radijAllahu anhumu, kurse Ebu Davudi (494) e transmeton edhe nga Subra ibën Ma'bed elXhuheni, radijAllahu anhu. Shih Irvaul Galil (247)

Autori thotë: [Kushti i katërt: Largimi i papastërtisë me avdes, që është i njohur, e ajo që e obligon avdesin është hadethi.]

Hadethi **(papastërtia)** është çdo gjë që del prej dy rrugëve të kryerjes së nevojës, si dhe

çdo gjë që e prish avdesin. Hadethi është ai që e bën avdesin të obligueshëm.

Papastërtia është dy llojesh: papastërti e madhe, e cila e bën të obligueshëm guslin **(larjen e tërë trupit)**, siç janë xhunubllëku, menstruacionet dhe lehonia; dhe papastërti e vogël, e cila e bën të obligueshëm avdesin. Largimi i papastërtisë bëhet me avdes dhe me gusl, nëse njeriu gjen ujë, ose ka mundësi ta përdorë atë. Kur dikush nuk gjen dot ujë ose ka ujë, por nuk ka mundësi ta përdorë atë, atëherë të dy llojet e papastërtisë; edhe të madhen, edhe të voglen; i largon me tejemmum. Nëse dikush merr tejemmum për papastërtinë e madhe, e më vonë gjen ujë, atëherë duhet të lahet, sepse i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sellem, ka thënë: **“Dheu i pastër është pastrim për besimtarin, edhe nëse nuk gjen dot ujë dhjetë vjet, e kur të gjejë ujë atëherë le ta prekë me të lëkurën, se kjo është më e mirë për të.”** E transmetojnë Tirmidhiu (124) dhe të tjerë nga Ebu Dherri, radijAllahu anhu. Tirmidhiu thotë: **“Ky është hadith hasen sahih.”** Shih

Irvaul Galil (153).

Nëse dikush që ka papastërti të madhe lahet me njet që ta largojë edhe papastërtinë e madhe edhe atë të vogël, me këtë i largon të dyja. Megjithatë, nëse e lan trupin për larjen e së Xhumasë, ose për t'u freskuar dhe me këtë ka njet ta largojë papastërtinë e vogël, atëherë ajo nuk largohet, ngase me këtë larje nuk bëhet largimi i papastërtisë.

Autori thotë: [Kurse, kushtet e tij janë dhjetë: Islami, mendja, mosha e dallimit, njeti, vazhdimi i njetit deri në fund - në mënyrë që të mos vendosë ta ndërpresë avdesin deri sa ta përfundojë atë, ndërpreja e obliguesit, istinxhaja dhe istixhmari para tij (pastrimi me ujë ose fshirja pas kryerjes së nevojës), që uji të jetë pastrues dhe i lejuar, mënjanimi i çdo gjëje që e pengon ujin të arrijë deri te lëkura dhe hyrja e kohës së namazit për atë që hadethin e ka të vazhdueshëm.]

Më lart u shpjeguan kushtet: Islami, mendja dhe mosha e dallimit. E, sa i përket

nijetit, është kusht që ai i cili merr avdes, para se të fillojë avdesin, të ketë qëllim ta largojë papastërtinë, por këtë nuk duhet ta thotë me fjalë. E njëjta vlen për të gjitha adhurimet. Nijeti duhet të bëhet me zemër, e jo të thuhet me gojë, me përjashtim të haxhxit dhe umres, ku nijeti shprehet me gojë. Aty thuhet: **“Të përgjigjem me umre” (LebbejkAllahumme umreten!), “Të përgjigjem me haxh” (LebbejkAllahumme haxhhen!),** ose **“Të përgjigjem me haxh dhe umre” (LebbejkAllahumme haxhhen ue umreten!)** Nëse dikush e lan fytyrën kur ngritet nga gjumi, por nuk ka nijet të marrë avdes, e më vonë dëshiron të marrë avdes, ai duhet të la lajë fytyrën përsëri me nijet të avdesit dhe nuk i mjafton larja paraprake, ngase nuk e ka pasur nijet avdesin kur e ka larë fytyrën. Nëse një xhunub lahet për t’u freskuar duke harruar se është xhunub, atëherë kjo larje nuk i mjafton për ta larguar xhunubllëkun, për shkak të mungesës së nijetit.

Nijeti para fillimit të pastrimit duhet të

vazhdojë deri në fund të tij. Nëse një njeri vendos të ndërpresë avdesin, e më pas dëshiron të vazhdojë, atëherë nuk ka të drejtë për këtë, por obligohet ta fillojë avdesin nga e para. Nuk ka të drejtë ta plotësojë atë që i ka mbetur ngase ai e ka zhbërë atë që ka nisur. Ky është kushti i pestë.

Kushti i gjashtë: është ndërprerja e obliguesit, domethënë: ndërprerja e obliguesit të avdesit, që është papastërtia (**hadethi**). Kjo do të thotë se kur njeriu kryen nevojën, duhet të presë deri sa të ndërpritet ajo që del nga dy rrugët, dhe nuk mund të fillojë me avdes para ndërprerjes së saj.

Kushti i shtatë: istinxhaja ose istixhmari para avdesit. Kjo vlen kur ajo që ka dalë nga dy rrugët është urinë ose jashtqitje. E kur ajo që ka dalë është erë, atëherë për këtë nuk ka istinxha ose istixhmar. Istixhmari mjafton, nëse ajo që ka dalë nuk është përhapur jashtë vendit të zakonit, e nëse është përhapur më tepër, atëherë ka nevojë edhe për istinxha, në mënyrë që të

mënjahohet ndyrësira.

Kushti i tetë: Që uji të jetë pastrues dhe i lejuar. Këto janë dy gjëra, kurse autori, RahimehUllah, thotë se kushtet e avdesit janë dhjetë, dhe pas kësaj përmend edhe dy kushte, që do të thotë se të qenët e ujit pastrues dhe i lejuar e llogarit si një kusht të vetëm.

Është kusht që uji i avdesit të jetë pastrues - pra nuk merret avdes dhe nuk pastrohet me ujë të ndryrë; dhe të jetë ujë i lejuar - jo ujë i vjedhur (**i rrëmbyer, i pushtuar**) Kjo e fundit është çështje rreth se cilës ka divergjenca, dhe është e diskutueshme që ajo të bëhet kusht. Si duket më e vërteta është se kush merr avdes me ujë të vjedhur avdesin e ka të plotë, por është mëkatar për vjedhjen. I njëjtë është edhe ai që falet në një tokë të rrëmbyer, ose me rroba të mëndafshita. Namazi i të tillit është i rregullt, por ai është mëkatar për rrëmbimin dhe për veshjen e mëndafshit.

Kushti i nëntë: Mënjanimi i asaj që e

pengon arritjen e ujit deri te lekura. Në avdes është e domosdoshme që uji t'i prekë pjesët e avdesit, prandaj është obligim që të largohet gjithçka që e pengon arritjen e ujit deri tek ato, siç mund të jenë: balta, brumi, boja dhe të ngjashme, të cilat e mbulojnë lëkurën. E sa u

përket gjërave që e ngjyrosin lëkurën, por nuk e mbulojnë atë, sic është kënjaja, ato gjëra nuk ndikojnë.

Kushti i dhjetë: Të hyjë koha e namazit, për atë që ka hadeth të vazhdueshëm. Kjo do të thotë se dikush që ka sëmundje të urinimit të pavullnetshëm **(të vazhdueshëm)**, ose që vazhdimisht i del erë **(gazra)**, ose gruaja me istihada **(gjakderdhje nga organi gjenital jashtë menstruacionit)**, dhe të ngjashmit me ta duhet të marrin avdes kur hyn koha e secilit namaz të obligueshëm. Prandaj, nëse një i këtillë merr avdes për namazin e drekës pas hyrjes së kohës së drekës dhe e fal atë, pastaj hyn koha e ikindisë, ai nuk e fal ikindinë me avdesin e drekës, por obligohet të marrë avdes pas hyrjes së

kohës së namazit të ikindisë. Këtë e argumenton hadithi ku i Dërguari, sal-lallahu ‘alejhi ue sel-lem, e urdhëroi Fatime bin Hubejshin, radijAllahu ‘anha, e cila ishte me istihada, që të merrte avdes për secilin namaz. E transmeton Buhariu

(228) nga Aisha, radijAllahu ‘anha.

Shtyllat e avdesit

Autori thotë: [Kurse shtyllat e tij janë gjashtë: Larja e fytyrës - ku bëjnë pjesë shpëlarja e gojës (madmada) dhe e hundës (istinshak) - e kufiri i saj në gjatësi është: nga rrënjët e flokëve në ballë deri te majat e qimeve të mjekrës, ndërsa në gjerësi: deri te veshët; larja e duarve deri në bërryla; fshirja e tërë kokës - ku bëjnë pjesë veshët; larja e këmbëve deri në nyja; renditja; dhe vazhdimësia. Argument është Fjala e të Lartësuarit: “O ju që keni besuar! Kur të ngriheni për namaz, lani fytyrën dhe duart deri në bërryla, kurse kokën fshijeni me dorë të lagët; lani edhe këmbët deri në nyja.” (elMaide: 6) Argument i renditjes është hadithi: “Filloni me atë që ka filluar

Allahu!” Kurse, argument i vazhdimsisë është hadithi i atij të cilit i kishtë mbetur një shenjë në këmbë pa e lagur: Transmetohet nga Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, se kur ai pa një njeri të cilit i kishtë mbetur në këmbë një pjesë sa një derhem që nuk ishte lagur nga uji, e urdhëroi ta përsëriste avdesin.”]

Forma e avdesit është sqaruar në librin e Allahut dhe në Sunnetin e të Dërguarit të Tij, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem. Në Librin e Allahut është përmendur në suren elMaide, në Fjalën e të Lartësuarit: **“O ju që keni besuar! Kur të ngriheni për namaz, lani fytyrën dhe duart deri në bërryla, kurse kokën fshijeni me dorë të lagët; lani edhe këmbët deri në nyja.”** (el-Maide: 6)

Fjala **“kur të ngriheni për namaz”** do të thotë: kur doni të falni namaz, ndërkohë që jeni pa avdes. Kjo është e njëjtë me ajetin: **“Kur të lexosh Kur’an, kërko mbrojtjen e Allahut kundër djallit të mallkuar!”** (en-Nahl: 98)

Domethënë: kur të duash të duash të lexosh.

Kurse, në Sunnetin e të Dërguarit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, është sqaruar avdesi edhe me fjalë edhe me vepër. I tillë është hadithi i transmetuar nga Himrani robi i Othman ibën Affanit, radijAllahu anhu, i cili thotë se e ka parë Othmanin që ka kërkuar ujë për avdes, pastaj ka shtënë në duar ujë nga ena dhe i ka larë tri herë. Pastaj e ka futur dorën e djathtë në ujë dhe ka marrë ujë, me të cilin e ka shpëlarë gojën dhe hundën. Pastaj e ka larë fytyrën tri herë, duart deri në bërryla tri herë, e ka fshirë kokën dhe e ka larë secilën këmbë tri herë, pastaj ka thënë: E kam parë Profetin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, duke marrë avdes kështu siç mora unë, e pastaj tha: **“Kush merr avdes kështu sic mora unë, pastaj fal dy rekate, në të cilat nuk mendon për diçka tjetër, atij Allahu ia fal mëkatet (e vogla) që i ka bërë më parë.”** E transmetojnë Buhariu (164) dhe Muslimi (226)

Nëse pjesët e avdesit lahen nga tri herë,

atëherë avdesi është bërë i plotë, dhe nuk lejohet të shtohet më. Në Sunnet është vërtetuar avdesi edhe me larje nga dy herë dhe nga një herë. Avdesi i obliguar është të lahen pjesët nga një herë, me larje që e përfshin tërë pjesën e duhur.

E para: Larja e fytyrës. Kufiri i fytyrës që duhet të lahet në avdes është nga rrënjët e flokëve në ballë, deri në fund të qimeve të mjekrës, kurse në gjerësi: deri të veshët. Veshët janë pjesë e kokës në rregullat e avdesit, prandaj vetëm fshihen me ujë, e nuk janë pjesë e fytyrës që të lahen. Futja e gishtave në mjekër për ta fërkuar atë është e preferuar, kurse obligim është larja e fytyrës - larja e sipërfaqes së dukshme, ku nuk bën pjesë futja e gishtave në brendësi të mjekrës. Në larjen e fytyrës bën pjesë edhe shpëllarja e gojës dhe e hundës, sic është sqaruar në hadithin e Othmanit, radijAllahu anhu dhe në hadithe tjera.

E dyta: Larja e duarve deri në bërryla. Kjo larje bëhet nga majat e gishtave deri në

fund të bërrylave, që do të thotë se bërrylat duhet të përfshihen me larje. Për këtë larje nuk mjafton larja e duarve në fillim të avdesit, ngase ajo larje është e pëlqyer, përveç kur njeriu zgjohet nga gjumi, në ç'rast ajo është obligim. Larja e duarve bëhet pas larjes së fytyrës, kështu që nuk mjafton ajo që është bërë para.

E treta: Fshirja e kokës bëhet vetëm një herë duke filluar nga balli deri te qafa, e pastaj kthehen duart në vendin ku është filluar. Flokët e gjata të gruas - që janë poshtë qafës - nuk fshihen, por fshirja vazhdon deri në fund të kokës.

Bashkë me kokën fshihen edhe veshët.

E katërta: Larja e këmbëve deri në nyja, dhe nyjat bëjnë pjesë në larje. Ato janë nga dy në secilën këmbë. Qëllimi me fjalën **“nyja”** nuk është ashti i ngritur në anën e sipërme të këmbës, siç pretendojnë disa sekte të devijuara, të cilat i fshijnë këmbët me dorë të lagët deri te ai asht. Obligimi i këmbëve nuk është fshirja, por larja, siç vërteton ajeti i lartpërmendur dhe Sunneti i

të Dërguarit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem. E sa i përket leximit tjetër të ajetit, ku këmbët janë në rasën gjinore (**që mund të japë kuptim se bëhet e njëjta si me kokën - fshihen edhe këmbët**), ai lexim e ka kuptimin e larjes së lehtë. Ky shpjegim është bashkim i të dy leximeve, kurse mbështetja vetëm në këtë lexim dhe lënia e larjes së këmbëve, që vërtetohet me leximin në rasën kallzore, dhe me Sunnet, është pasim i gjërave të dyshimta dhe shmangie e argumenteve të qarta. Për njohjen e devijimit të atyre që kanë devijuar nga e vërteta në çështjen e larjes së këmbëve duke u mjaftuar me fshirjen e anës së sipërme të këmbës, mjafton fakti se ata e kanë privuar veten nga shenja e dritës në pjesët e avdesit për të cilën Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Ummeti im njihen me shenjat e dritës në pjesët e lara në avdes.”** Transmetojnë Buhariu (136) dhe Muslimi (580) nga Ebu Hurejra, radijAllahu anhu. Ata, gjithashtu, e ekspozojnë veten ndaj kërcënimit që përmendet në fjalën e të Dërguarit, sal- lAllahu ‘alejhi ue sel-lem:

“Mjerë për thembrat që i pret Zjarri (që nuk lagen me avdes).” Transmetojnë Buhariu (165) dhe Muslimi (242)

E pesta: Renditja. Larja e pjesëve të avdesit duhet të bëhet sipas radhës që është përmendur në ajet dhe në veprimin e të Dërguarit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, gjatë avdesit. Nuk lejohet që krahët të lahen para fytyrës, ose fshirja e kokës të bëhet para larjes së krahëve, etj. Megjithatë, nëse dikush e lan dorën e majtë para të djathtës, ose këmbën e majtë para të djathtës, avdesi i tij është i plotë me ixhma’ **(konsensus të dijetarëve)**, por ai e ka bërë të kundërtën e asaj që është më parësore. Hafidh Ibën Haxheri në Fet’hul Bari (1/270) thotë: **“Neveviu ka thënë: “Është një rregull i vazhdueshëm i Sheriatit që t’i jepet përparësi të djathtës për secilën gjë që është për nderim dhe pastërti, kurse për të kundërtën parapëlqehet t’i jepet përparësi të majtës.”** Dijetarët janë unanimë se fillimi me të djathtën në avdes është Sunnet, e kush e kundërshton atë e humb vlerën e veprës,

por avdesi i tij është i plotë.” Më pas transmeton nga **“elMugni”**-u i Ibën Kudames se ai ka thënë: “Nuk dimë se dikush ka mendim tjetër nga mendimi se kjo nuk është obligim.”

Autori, RahimehUllah, për detyrimin e rënditjes është argumentuar me hadithin: **“Filloni me atë që ka filluar Allahu!”** Këtë i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, e ka thënë kur e ka filluar sa’jin nga kodrina Safa. Ky hadith në formën urdhërore është transmetuar te Nesaiu (2962), kurse në **“Sahih”**-un e Muslimit (2950) është në formën dëftore. Ky hadith transmetohet nga Xhabiri, radijAllahu anhu, në një hadith të gjatë që e përshkruan formën e haxhxxhit të të Dërguarit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, dhe aty përmendet: **“... Kur iu afrua Safasë citoi: “Kodrinat Safa dhe Merve janë pjesë e Simboleve të Allahut” dhe tha: “Filloj me atë që ka filluar Allahu”. Atëherë, filloi me Safanë dhe hipi në të deri sa e pa Ka’benë...”** Shih Irvaul Galil (1120).

Me fjalët **“Filloj me atë që ka filluar**

Allahu” Ka për qëllim se kur Allahu e ka përmendur Safanë dhe Merven, e ka sjellë Safanë para Merves, prandaj i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, e ka filluar veprimin me atë që e ka filluar Allahu përmendjen.

Shtylla e gjashtë: Vazhdimësia. Kjo do të thotë se njeriu kur merr avdes duhet t’i lajë pjesët e avdesit pa ndërprejje, e jo të lajë diçka tjetër, e më vonë të vazhdojë. Përjashtim nga kjo bën ndonjë angazhim i vogël , siç është hapja e derës që është afër, angazhim ky që nuk prish gjë në avdes. Detyrimin e vazhdimësisë e vërteton hadithi i transmetuar nga Omer ibnul Hattabi, radijAllahu anh: “Se një njeri mori avdes dhe la një pjesë sa thoi në thembrën e tij. Këtë e pa Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, dhe i tha: “Kthehu dhe merr avdes mirë!” Ai u kthye, mori avdes, pastaj u fal.” Transmeton Muslimi (243). Tjetër argument është hadithi i transmetuar nga njëri prej sahabeve: “Se Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, pa një njeri duke u falur, i cili në anën e prapme të thembrës së tij kishte një

pjesë sa një dërhem që nuk ishte lagur nga uji, dhe e urdhëroi ta përsëriste avdesin dhe namazin.” Transmeton Ebu Davudi (175). Shih Irvaul Galil (86)

Me këto dy hadithe argumentohet detyrimi i vazhdimësisë duke u bazuar në faktin se Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sellem, atë që e pa me një pjesë që nuk e kishte lagur uji nuk e urdhëroi ta lante atë pjesë, por e urdhëroi ta përsëriste avdesin. Sikur të mos ishte vazhdimësia obligim, do të mjaftonte që ta lante vetëm atë pjesë që nuk e kishte lagur uji.

Dispozita Sheriatike e thënies “Bismil-lah” në avdes

Autori thotë: [Obligimi i avdesit është thënia “Bismil-lah” bashkë me dhikrin (përmendjen e Allahut.)]

Ky është njëri prej mendimeve rreth kësaj çështjeje. Ky mendim është njëri prej transmetimeve nga Imam Ahmedi dhe atë e përmbajnë Haseni dhe Is’haku.

Mendimi tjetër është se të thuhet **“Bismil-lah”** është e pëlqyer, dhe ky është mendimi i shumicës së dijetarëve dhe njëri prej transmetimeve nga Imam Ahmedi. Kjo është përmendur në **“el-Mugni”** (1/145)

Për thënien **“Bismil-lah”** në avdes transmetohet hadithi: **“Nuk ka avdes ai që nuk e përmend emrin e Allahut në të.”** E transmetojnë Ebu Davudi (101) dhe të tjerë nga Ebu Hurejra, radijAllahu anhu. Shejh el-Albani këtë hadith e bën hasen dhe thotë: **“Atë e kanë bërë të fuqishëm Hafidh Mundhiriu dhe Askalani, kurse Ibnus Salahu, Ibën Kethiri dhe el-Irakiu e bëjnë hasen.”** Shih Irvaul Galil (81).

Autori e ka zgjedhur mendimin se **“Bismil-lah”**-i dhe përmendja e Allahut (**dhikri**) janë obligim, mendim ky që është veprim i më të sigurtës dhe shmangie nga kundërshtimi (**divergjencat**). E ngjashme me këtë është ajo që e ka thënë autori, RahimehUllah, në librin e tij **“Etika e shkuarjes në namaz”**: **“Tekbiri fillestar mjafton për shkuarje në ruku, sepse këtë e kanë bërë Zejd ibën Thabiti dhe Ibën**

Omeri, radij-Allahu ‘anhum, e nuk dihet që dikush nga sahabet i ka kundërshtuar. Mirëpo, të thuhet edhe tekberi për shkuarje në ruku është më e vlefshme dhe me këtë i largohesh kundërshtimit të atyre që thonë se është obligim.”

Gjërat që e prishin avdesin.

Autori thotë: [Gjërat që e prishin atë janë tetë: Ajo që del nga dy rrugët e kryerjes së nevojës, një papastërti që del me të madhe nga trupi, humbja e vetëdijes, prekja e gruas me epsh, prekja me dorë e organit gjenital ose anusit, ngrënia e mishit të devesë, larja e të vdekurit dhe riddeja - dalja nga Islami, Allahu na ruajttë prej saj!]

Gjëja e parë që e prish avdesin është ajo që del nga dy rrugët e kryerjes së nevojës: e ajo është çdo gjë që del prej atyre rrugëve, qoftë jashtëqitje, urinë, gaz, gjak, spermë, lëng paraspermial (**spermatorea**), ose çfarëdo gjëje tjetër. I Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka

thënë: **“Allahu nuk e pranon namazin e dikujt që ka bërë hadeth, deri sa të ketë marrë avdes.”** E transmetojnë Buhariu (6954); dhe Muslimi (538), nga Ebu Hurejra, radijAllahu anhu.

E dyta: Një papastërti që del me të madhe nga trupi. Dijetarët kanë mendime të ndryshme nëse dalja e gjakut e prish avdesin ose jo, kur ai del nga një vend tjetër jashtë vendeve të kryerjes së nevojës. Disa dijetarë mendojnë se kjo nuk e prish avdesin, ngase nuk ka ndonjë argument nga i Dërguari, sal- lAllahu ‘alejhi ue sellem. Disa dijetarë të tjerë mendojnë se e prish, gjaku i dalë është i shumtë, dhe ky është mendimi i disa sahabeve dhe tabiinëve. Ky është mendimi të cilin e ka zgjedhur këtu autori, RahimehUllah. Veprimi sipas këtij mendimi është më i sigurtë dhe me të shpëton nga kundërshtimi. Shih **“elMugni”** (1/247), **“Mexhmu’ul Fetaua”** të Shejh Ibën Bazit, RahimehUllah, (10/159) dhe **“Fetuatë e Komisionit të Përhershëm për Fetua”** (5/261)

E treta: Humbja e vetëdijes. Avdesi prishet me humbjen e vetëdijes, qoftë për shkak të çmendurisë, dehjes, alivanosjes ose gjumit të thellë. Por, nëse gjumi është vetëm dremitje, nga e cila nuk humb perceptimi i ambientit, siç mund t'i ndodhë dikujt ulur ose në këmbë ku e ze gjumi dhe i varet koka, e pastaj zgjohej. Të tillit nuk i prishet avdesi. Muslimi në **“Sasih”**-un e tij (367) transmeton nga Enesi, radijAllahu anhu të ketë thënë: **“Sahabet e të Dërguarit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, flinin, pastaj faleshin dhe nuk merrnin avdes.”** Kurse, ky hadith te Ebu Davudi (200) qëndron me tekstin: **“Sahabet e të Dërguarit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, e prisnin jacinë e vonshme deri sa i varnin kokat nga dremitja, pastaj faleshin dhe nuk merrnin avdes.”** Kjo argumenton se humbja e vetëdijes nuk është hadeth, por është dyshim se ka ndodhur hadethi. Këtë, gjithashtu, e vërteton edhe fjala e Profetit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem: **“Kapaku i vrimave është syri, prandaj kush fle le të marrë avdes.”** Transmeton Ebu Davudi

(203) nga Aliu, radijAllahu anhu, kurse senedi i tij është hasen. Shih Irvaul Galil (113), ku transmetohet se hasen e kanë bërë Neveviu, Mundhiriu dhe Ibën Salahu.

E katërta: Prekja e gruas me epsh. Ky është mendimi, të cilin e përkrah autori, RahimehUllah, dhe është njëri prej tre mendimeve në këtë çështje. Mendimi i dytë është se prekja e gruas në përgjithësi e prish avdesin, kurse i treti - se prekja e gruas nuk e prish avdesin, qoftë me ose pa epsh, me kusht që kur preket me epsh të mos dalë diçka nga organi gjenital. Ky i fundit është mendimi më i vërtetë, ngase nuk ka ndonjë argument që vërteton se prekja e prish avdesin. Shih **“Mexhmu’ul Fetaua”** të Shejh Ibën Bazit, RahimehUllah, (10/132-138).

E pesta: Prekja me dorë e organit gjenital ose anusit. Ky është mendimi i shumicës së dijetarëve dhe është i vërtetë, nëse prekja bëhet drejtpërdrejtë pa pengesa në mes. Ajo e prish avdesin pa marrë parasysh nëse njeriu e prek organin e vet, ose organin e dikujt tjetër, qoftë ai dikush

tjetër fëmijë ose i madh, i gjallë apo i vdekur. Argument është hadithi i transmetuar nga Busra bint Safuan, radijAllahu ‘anha, se Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Kush e prek organin e vet gjenital, le të marrë avdes!”** E transmetojnë Tirmidhiu (82) dhe të tjerë. Tirmidhiu thotë: **“Hadith hasen sahih.”** Shih Irvaul Galil (116) dhe **“Fetuatë e Komisionit të Përhershëm për Fetua”** (5/263-266).

E gjashta: Ngrënia e mishit të devesë.
Për prishjen e avdesit nga ngrënia e mishit të devesë ka dy mendime te dijetarët. Mendimi i parë është mendimi i shumicës së dijetarëve, dhe ai thotë se ngrënia e mishit të devesë nuk e prish avdesin. Mendimi i dytë është se ngrënia e mishit të devesë e prish avdesin e prish avdesin, pa marrë parasysh nëse ai është i freskët apo i gatuar. E sa u përket qumështit të devesë, lëngut të mishit, si dhe gjellës që është zier me mish deveje, konsumimi i tyre nuk e prish avdesin. Për prishjen e avdesit nga ngrënia e mishit të devesë argument është

hadithi i Xhabir ibën Semures, radijAllahu anhu, se një njeri e pyeti të Dërguarin e Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem: **“A të marr avdes kur të ha mish dhensh?”** Ai i tha: **“Nëse do merr, e nëse nuk do mos merr!”** Njeriu tha: **“A të marr avdes kur ha mish deveje?”** Ai i tha: **“Po. Merr avdes kur të hash mish deveje!”** Njeriu tha: **“A të falem në vendet ku bujnë dhent?”** Ai i tha: **“Po.”** Tha: **“A të falem në vendet ku shtrihen devetë?”** Profeti, sal-lAllahu alejhi ue sel-lem, tha: **“Jo.”** Transmeton Muslimi (360)

ElBera ibën Azib, radijAllahu anhu, ka thënë: “Është pyetur i Dërguari i Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, për avdesin pas ngrënies së mishit të devesë, dhe ai ka thënë: **“Merrni avdes pasi të hani mish deveje!”** Dhe është pyetur për avdesin pas ngrënies së mishit të dhenve, dhe ka thënë: **“Mos merrni avdes pasi të hani mish dhensh!”** Është pyetur për namazin në vendet ku rrinë devetë, dhe ai ka thënë: **“Mos u falni në vendet ku rrinë devetë, sepse ato janë vende të shejtanëve.”** Dhe

është pyetur për namazin në vendet ku bujnë dhentë dhe ka thënë: **“Faluni aty, sepse ato janë vende të bereqetit.”** Transmetojnë Ebu Davudi (184) dhe të tjerë dhe senedi i tij është Sahih.

Esenca është se urdhri nënkupton obligim, kurse esenca e fjalës avdes është avdesi i njohur në Sheriat. Prandaj, nuk mund të komentohet se urdhri këtu është për parapëlqim, e as se me fjalën avdes është për qëllim larja e duarve dhe shpëlarja e gojës, ngase nuk ekziston një argument tjetër që e largon këtë tekst nga esenca. Shih Irvaul Galil (118).

Neveviu në librin e tij **“Shpjegimi i Sahihut të Muslimit”** (4/49) i ka përmendur divergjencat e dijetarëve rreth prishjes së avdesit nga mishi i devesë dhe ka thënë: “Ahmed ibën Hanbeli dhe Is’hak ibën Rahuje kanë thënë: **“Për këtë - domethënë: për prishjen e avdesit nga mishi devesë - ka dy hadithe: hadithi i Xhabirit he hadithi i Berasë. Ky mendim e ka argumentimin më të fortë, megjithëse shumica e dijetarëve e kanë**

mendimin e kundërt.” Shih **“Mexhmu’ul Fetaua”** të Ibën Bazit, RahimehUllah, (10/156-158) dhe **“Fetuatë e Komisionit të Përhershëm”** (5/273-277).

E shtata: Larja e të vdekurit. Dijetarët kanë dy mendime të ndryshme për dispozitën e avdesit pas larjes së xhenazes: Mendimi i parë thotë se avdesi është obligim, kurse i dyti thotë se është i pëlqyer. Këto mendime i ka përmendur Ibën Kudame në **“el-Mugni”** (1/256) dhe e ka përkrahur mendimin se marrja e avdesit pas larjes së xhenazes është e pëlqyer (mustehabb). Ebu Davudi (3161) dhe të tjerë transmetojnë nga Ebu Hurejra, radijAllahu anhu, se Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Kush ka larë një të vdekur le të lahet, e kush e ka bartur le të marrë avdes!”** Këtë e përmend el-Albani në Irvaul Galil (144) dhe në librin **“Dispozitat e xhenazeve”** (53), ku ka përmendur se Ibnul Kajimi, Ibnul Kattani, Ibën Hazmi dhe Ibën Haxher el- Askalani e kanë bërë sahih. Ai, gjithashtu, përmend se ky hadith e ka kuptimin e pëlqimit - jo të

obligimit, duke u bazuar në hadithin e Hasenit nga Ibën Abbasi, dhe në një transmetim nga Ibën Omeri, radijAllahu anhum, që flasin për këtë temë.

Nëse ai që e lan xhenazen e prek organin e tij pa pengesë, atëherë i obligohet të marrë avdes, për shkak të prekjes së organit gjenital, jo për shkak të larjes së xhenazes. Shih Fetuatë e Shejh AbdulAziz ibën Bazit, RahimehUllah, (10/165).

E teta: Riddeja - dalja nga Islami, Allahu na ruajttë prej saj! Mendimi, të cilin e ka përmendur autori, RahimehUllah, se avdesi prishet me ridde, është mendimi, të cilin Ibën Kudame në **“el-Mugni”** (1/238) ia përshkruan medhhebit të Imam Ahmedit, kurse thotë se imamët e tre medhhebeve të tjerë janë të mendimit se riddeja nuk e prish avdesin. Sipas mendimit të dytë, nëse një njeri merr avdes, pastaj bën ridde dhe del prej Islamit, e më vonë kthehet prapë në Islam pa bërë ndonjë gjë që e prish avdesin, ai vazhdon të ketë avdes dhe nuk detyrohet të marrë avdes përsëri.

Kurse, sipas mendimit të parë, i tilli duhet të marrë avdes. Ky mendim, të cilin e ka përmendur autori, RahimehUllah, është më i sigurtë dhe me të dilet prej kundërshtimit, ngase i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sellem, ka thënë: **“Lëre atë që të fut dyshim dhe merre atë për të cilën nuk ke dyshim.”**

Vazhdim me kushtet e tjera të namazit.

Autori thotë: [Kushti i pestë: Mënjanimi i ndyrësirës nga tri gjëra: trupi, petku dhe vendi i faljes. Argument është Fjala e të Lartësuarit: “Petkat e tua pastroji!”]

Domethënë: Njeriu para namazit duhet të largojë secilën ndyrësirë që mund të gjendet në trupin, rrobën e tij, ose në vendin ku do të falet, duke e larë me ujë. Nëse falet me ndonjë ndyrësirë pa e ditur, dhe nuk e merr vesh këtë deri pas përfundimit të namazit, atëherë namazi i tij është i rregullt. E, nëse e kupton gjatë namazit, dhe ka mundesi ta heqë veshjen

në të cilën gjendet ndyrësira, e heq atë dhe e vazhdon namazin. Por, nëse nuk ka mundësi ta heqë, atëherë e nderpret namazin. Profeti, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, është falur me këpucë si imam i sahabeve të tij, dhe gjatë namazit i ka zbatshur këpucët. Pas përfundimit të namazit u ka treguar se Xhibrili e ka lajmëruar se në to ka pasur ndonjë ndyrësirë. E transmeton Ebu Davudi (650) me sened sahih nga Ebu Seid elHudriu, radijAllahu anhu. Vazhdimi i Profetit, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, me namaz pas zbatshjes së këpucëve vërteton se nëse dikush falet me ndyrësirë pa e ditur atë deri në përfundimin e namazit, namazi i tij është në rregull. Po të mos ishte namazi në rregull, atëherë Profeti, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, do ta rifillonte namazin nga e para dhe nuk do ta vazhdonte. I kundërt është rasti me atë që falet pa avdes. I tilli në momentin që do t'i kujtohet se është pa avdes duhet ta ndërpresë namazin. Por, nëse nuk i kujtohet deri sa ta përfundojë namazin, atëherë kur t'i kujtohet merr

avdes dhe e përsërit namazin. Kjo, në bazë të hadithit: **“Allahu nuk e pranon namazin e dikujt që ka bërë hadeth, deri sa të ketë marrë avdes.”** E transmetojnë Buhariu dhe Muslimi, dhe u përmend më lart.

Nëse dikush që falet shtron një qilim mbi vendin ku ka ndonjë ndyrësirë, ose nën katin ku falet ka vende për kryerjen e nevojës, ose nën tokë ka kanale nëpër të cilat rrjedhin ujëra të ndyra, namazi është në rregull, sepse ai nuk preket me ndyrësiat.

Ibën Kethiri në tefsirin e ajetit: **“Petkat e tua pastroji!”** përmend transmetime nga selefët që thonë se është për qëllim pastrimi nga mëkatet dhe gjynahet, e më pas thotë: **“Muhammed ibën Sirini ka thënë: Petkat e tua pastroji! - domethënë laji me ujë. Ibën Zejdi ka thënë: Mushrikët (paganët) nuk pastroheshin, dhe Allahu e urdhëroi që të pastrohet dhe t’i pastrojë rrobat. Këtë mendim e ka zgjedhur Ibën Xheriri. Megjithatë, ky ajet i përfshin të gjitha këto, bashkë me pastrimin e zemrës,**

ngase arabët e kanë emërtuar zemrën edhe petk.”

Autori thotë: [Kushti i gjashtë: Mbulimi i aurret. Të gjithë dijetarët kanë konsensus se kush ka mundësi të vishet dhe falet i zhveshur, namazi i tij është i pavlefshëm. Kufiri i aurret të burrit është nga kërthiza deri te gjunjët, për robëreshën - njësoj, kurse gruaja e lirë është e tëra aurret, me përjashtim të fytyrës së saj. Argument është Fjala e Allahut: “O bijtë e Ademit! Vishuni përshtatshëm për në secilën faltore!” (el-A’raf: 31) - domethënë: për secilin namaz.]

Ajo e duhura është që muslimani në namaz dhe jashtë namazit të jetë me pamje të bukur në veshjet dhe gjërat e tij të tjera, kur ka mundësi për më shumë rroba, sepse i Lartësuari ka thënë: **“O bijtë e Ademit! Vishuni përshtatshëm për në secilën faltore!”** dhe i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Allahu është i Bukur dhe e do të bukurën.”** Transmeton Muslimi (147). E kur është ngushtë për nga rrobat, atëherë obligim është që ta mbulojë aurretin në përgjithësi, si në namaz, ashtu

edhe jashtë namazit, me rroba që nuk e përshkruajnë formën dhe nuk e shfaqin lëkurën. Mbulimi i këtillë duhet të bëhet para gjithkujt, përveç para bashkëshortes dhe robërshës. I Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Ruaje aurretin tënd, përveç para bashkëshortes dhe para robërshave që i ke në pronësi.”** E transmetojnë Tirmidhiu (2769) dhe të tjerë, nga Muavije ibën Hajde. Tirmidhiu thotë: **“Hadith hasen.”** Shih Irvaul Galil (1810)

Aureti i burrit është pjesa mbi gjunjë dhe nën kërthizë. Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: “Kur ta martojë dikush robërshën e vet me robin ose rrogëtarin e tij, atëherë ajo nuk bën të shikojë nën kërthizën dhe mbi gjunjët e tij.” Transmeton Ebu Davudi (496) nga Abdullah ibën Amr ibnul Asi, radijAllahu anhumu, me sened hasen.

Domethënë: Kur zotëria e marton robërshën që e ka në pronësi, atëherë ajo nuk duhet ta shohë më aurretin e zotërisë së saj, sepse dobia e kënaqjes me të, me martesën, është transferuar tek i shoqi. Në

ktë mënyrë kjo robëreshë del nga dispozitat e hadithit: **“Ruaje aurretin tënd, përveç para bashkëshortes dhe para robëreshave që i ke në pronësi.”** Të njëjtën e vërteton edhe hadithi i të Dërguarit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem: **“Mbuloje kofshën tënde, sepse ajo është aurret.”** E transmeton Tirmidhiu (2978) nga Xherhedi, dhe thotë: **“Hadith Hasen”**. Buhariu në **“Sahih”**-un e tij thotë: [Tema: Ç’është përmendur për kofshën. Transmetohet nga Ibën Abbasi, Xherhedi dhe Muhammed ibën Xhahshi se Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Kofsha ëshë aurret.”** Enesi ka thënë: **“Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, e ka zbuluar kofshën e tij.”** Hadithi i Enesit është më i fortë me sened, por hadithi i Xherhedit është më i sigurtë për veprim, dhe me të dilet nga kundërshtimi.] - **“Sahih”**-u i Buhariut me **“Fet’hul Bari”** (1/478).

Konsensusin, që e përmend autori, e ka transmetuar Ibën Kudame në **“el- Mugni”** (2/284) nga Ibën AbdilBerri.

Në Sunnet është përmendur se ai që falet,

përveç mbulimit të aurret, gjatë namazit duhet t'i mbulojë edhe supet. Nga Ebu Hurejra, radijAllahu anhu, transmetohet se Profeti, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Të mos falet askush me një rrobë të vetme, duke mos pasur mbi supe asgjë!”** Transmetojnë Buhariu (359) dhe Muslimi (1151)

Gruaja është auret e tëra. Profeti sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Gruaja është auret, dhe kur del prej shtëpisë, atë e percjell shejtani.”** Transmeton Tirmidhiu (1173) nga Abdullah ibën Mes'udi, radijAllahu anhu, dhe thotë: **“Ky është hadith hasen sahih garib”**. Shih **“Irvaul Galil”** (273). Prandaj, në prani të burrave të huaj gruaja obligohet ta mbulojë tërë trupin, përfshirë edhe fytyrën. Shejhu ynë Muhammed el-Emin eshShinkiti, RahimehUllah, në librin e tij **“Eduaul Bejan”**, gjatë komentimit të sures el- Ahzab (6/596), për këtë hadith thotë: **“Kjo që përmendet në këtë hadith se gruaja është auret, argumenton se gruaja duhet të mbulohet e tëra, ngaqë çdo gjë që quhet**

auret duhet të mbulohet.” Shejhu ynë, gjithashtu thotë (6/585-586) se obligimi i mbulimit të fytyrës për nënat e besimtarëve është dispozitë për të cilën kanë konsensus dijetarët, kurse ajetet që i urdhërojnë ato për mbulesë përmbajnë dy argumente ndihmëse që vërtetojnë se kjo dispozitë nuk është e veçantë për to, por vlen edhe për gratë e tjera të Ummetit.

Argumenti i parë është përmendja e arsyes së urdhrit për mbulesë, në Fjalën e të Lartësuarit: **“Kjo është më e pastër për zemrat tuaja dhe të atyre.”** (el-

Ahzab: 53) Nëse kjo thuhet për nënat e besimtarëve, të cilat Allahu i ka nderuar me pastërti dhe largim prej dyshimeve, atëherë është edhe më parësore që në këtë urdhër të hyjnë gratë e tjera të këtij Ummeti, të cilat nuk e kanë fituar atë që u është dhuruar nënave të besimtarëve.

I Dyti është në Fjalën e të Lartësuarit: “O Profet, thuaju grave dhe vajzave të tua, si dhe grave të besimtarëve, që të lëshojnë tëposhtë (ta mbulojnë trupin me) mbulesat

e kokës.” (el-Ahzab: 59) Urdhri për zgjatjen e mbulesës së kokës, siç vlen për nënat e besimtarëve, njashtu vlen edhe për bijat e Profetit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, si dhe për gratë e besimtarëve. Ky është argument se kjo dispozitë nuk vlen vetëm për nënat e besimtarëve, por vlen, si për to, ashtu edhe për gratë e tjera.”

Pas kësaj ai, RahimehUllah, sqaron se edhe sikur të ishte dispozita e obligimit vetëm për to, atëherë ato janë shëmbylltyra më e mirë për gratë e tjera. Prandaj thotë (6/592): **“Kur ta kuptosh se dispozita e ajetit të mbulesës është e përgjithshme dhe se ajetet e tjera që i përmendëm vërtetojnë se duhet të mbulohet i gjithë trupi i gruas para burrave të huaj, atëherë e kupton se mbulesa e tërësishme është obligim që vjen në Kur’an. Por, sikur të pranojmë se ajeti i mbulesës është i veçantë për gratë e Profetit, sal- lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, atëherë s’ka dyshim se ato janë shembulli më i mirë për gratë e muslimanëve, kur bëhet fjalë për etikën**

fisnike, e cila kërkon pastërti të plotë dhe largim nga fëlliqësiat e dyshimeve. Sot ka njerëz që janë thirrës të zbulimit, zhveshjes dhe përzierjes, të cilët përpiqen t'i pengojnë gratë muslimane nga ndjekja e shembullit të grave të Profetit, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, në këtë etikë fisnike qiellore, e cila përmban sigurim të nderit dhe pastërti nga fëlliqësitë e dyshimit. Të tillët e tradhtojnë Ummetin e Muhammedit, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, dhe kanë zemra të sëmura, siç mund ta vëresh."

Ndër argumentet më të qarta nga Sunneti, që vërtetojnë obligimin e mbulimit të fytyrës së gruas para burrave të huaj, janë hadithet të cilat urdhërojnë që gruaja t'i mbulojë këmbët. Nga Abdullah ibën Omeri, radijAllahu anhumā, transmetohet se i Dërguari i Allahut, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, ka thënë: **"Kush e tërheq rrobën me mendjemadhësi, Allahu nuk e shikon atë ditën e gjykimit."** Atëherë Ummu Seleme ka thënë: **"Pra, si të bëjnë gratë me bishtat e rrobave të tyre?"** Profeti,

sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, tha: **“Mund t’i zgjasin një pëllëmbë.”** Ajo tha: **“Por, atëherë do t’u zbulohen këmbët.”** Ai tha: **“E zgjasin një kut (parakrah), por jo më tepër.”** E transmetojnë autorët e **“Sunen”**-eve dhe të tjerë. Tirmidhiu (1731) thotë: **“Ky hadith hasen sahih.”**

Ajo që sheriat i urdhëron gratë t’i mbulojnë këmbët është argument i qartë se mbulimi i fytyrës është obligim, ngase fytyra është qendra e bukurisë së gruas dhe vendi i ngashënjimit, kështu që mbulimi i fytyrës është më parësor se mbulimi i këmbëve.

Gruaja e lirë në namaz duhet ta mbulojë tërë trupin, përveç fytyrës së saj. Këtë që e ka përmendur autori këtu, autori i **“el-Mugni”**-ut ia përshekruan medhhebit të Imam Ahmedit. Ai, gjithashtu, përmend edhe një transmetim tjetër prej tij, që thotë se lejohet të zbulohen edhe duart, dhe këtë ia atribuon edhe Malikut dhe Shafi’ut. Për Ebu Hanifen thotë se ai e lejon edhe zbulimin e këmbëve bashkë me zbulimin e fytyrës dhe duarve. Mirëpo, nëse gruaja falet në prani të burrave të huaj, atëherë

duhet të mbulohet e tëra, përfshirë edhe fytyrën. Në **“el-Mugni”** (2/331) thuhet: **“Ibën AbdilBerri ka thënë: Të gjithë dijetarët kanë konsensus se gruaja obligohet ta zbulojë fytyrën në namaz dhe në Ihram.”**

Kufizimi vetëm me zbulimin e fytyrës në namaz është ajo për të cilën dijetarët kanë konsensus, dhe kjo është më parësore dhe më e sigurtë.

E sa i përket robëreshës, nëse ajo falet me kokë të zbuluar, namazi i saj është në rregull sipas mendimit të të gjithë dijetarëve, përveç Hasen elBasriut, siç është përmendur në **“el-Mugni”** (2/331). Kurse, për zbulimin e pjesëve të tjera përveç kokës, ka mendime të ndryshme mes dijetarëve. Megjithatë, më parësore për robëreshën është që të jetë si e lira në mbulesë dhe mbrojtje të nderit, në të gjitha gjëndjet e saj, si në namaz ashtu edhe jashtë tij.

Autori thotë: [Kushti i shtatë: Hyrja e kohës. Argument për të prej Sunnetit është

hadithi i Xhibrilit, alejhis selam, ku thuhet se ai u fal si imam i Profetit, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, në fillim të kohës dhe në fund të saj për secilin namaz, pastaj i tha: “O Muhammed! Namazi është mes këtyre dy kohëve.” Allahu i Lartësuar thotë: “Namazi është detyrë për besimtarët në kohë të caktuar.” (en-Nisa: 103) Domethënë: është obligim që kryhet brenda kohëve të caktuara. Argument për kohët është fjala e të Lartësuarit: “Kryeje namazin prej kthimit të Diellit (nga gjysma e qiellit) deri në errësirën e natës dhe këndo Kur'an në agim; me të vërtetë, falja e mëngjesit është e dëshmuar (nga ëngjëjt).” (el-Isra': 78)]

Kusht i vlefshmërisë së namazit është që pesë namazet të falen në kohët e veta. Nuk lejohet që namazi të falet para kohe, e nëse dikush e fal namazin para hyrjes së kohës, ai obligohet ta përsërisë atë kur të hyjë koha. Nuk lejohet, gjithashtu, që namazi të vonohet sa të kalojë koha e caktuar. Nëse dikush e vonon namazin deri sa të dalë koha, dhe këtë e bën për shkak se e ka zënë

gjumi, duke mos qenë i pakujdesshëm, ose për shkak se ka harruar, atëherë e fal kur t'i kujtohet dhe nuk ka mëkat. E, nëse e vonon pa i pasur këto dy shkaqe, atëherë merr mëkat, por namazin duhet ta kryejë.

Hadithi që tregon se Xhibrili është bërë imam i Profetit, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, dy ditë rresht, është transmetuar nga një grup sahabesh, ndër të cilët Ibën Abbasi dhe Xhabiri, radijAllahu anhum. Ky hadith transmetohet te Ebu Davudi (393-394) dhe te Tirmidhiu (149-150). Shih komentimin e haditheve 3081 dhe 11249 në **“Musned”**-in e Imam Ahmedit. Ndër hadithet më të qarta që i sqarojnë kohët e pesë namazeve është hadithi i Abdullah ibën Amrit, radijAllahu anhum, në **“Sahih”**-un e Muslimit (612), i cili thotë se i Dërguari i Allahut, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Koha e drekës është kur Dielli ta kalojë zenitin, deri sa hija e njeriut të bëhët sa ç'është ai, kur hyn koha e ikindisë, e cila zgjat deri sa të skuqet Dielli. Koha e namazit të akshamit vazhdon deri sa të humbë drita e kuqe në Perendim (e cila**

paraqitet pas perendimit të Diellit), kurse koha e jacisë vazhdon deri në mesnatë. Koha e namazit të sabahut është nga shfaqja e agimit deri para lindjes së Diellit. Kur të lind dielli mos fal namaz, sepse ai lind mes brirëve të shejtanit.”

Autori thotë: [Kushi i tetë: Kthimi kah kibla. Argument është Fjala e të Lartësuarit: “Ne të pamë ty (Muhammed) që vazhdimisht drejtoje shikimin nga qielli. Mirë pra, Ne do të të kthejmë ty kah kibla që të kënaq ty.

Prandaj, ktheje fytyrën tënde kah Xhamia e shenjtë (Ka’beja)! Dhe kudo që të gjendeni, kthejeni fytyrën tuaj kah ajo anë!” (el-Bekare: 144)]

Kusht i kryerjes së namazit është që ai të kryhet në drejtim të kiblës, e ajo është Ka’beja e nderuar. Nëse njeriu është në vend të vet, ose ka ke të pyesë, atëherë është i obliguar të pyesë për drejtimin e kiblës. Nuk i lejohet të falet me marramendje, përderisa ka kush t’i tregojë.

Nëse falet, e pastaj e kupton se është falur në drejtim të gabuar, atëherë duhet ta përsërisë namazin. E, nëse është udhëtar, atëherë mundohet ta qëllojë drejtimin e kiblës. Nëse falet e më pas i sqarohet se është falur në drejtim tjetër dhe nuk e ka qëlluar kiblën, atëherë namazi i tij është në rregull, sepse Allahu i Lartësuar, ka thënë: **“Frikësojuni Allahut sa të mundeni”** (et-Tegabun: 16)

Udhëtarit i lejohet që të gjitha nafilet t'i falë në mjetin e udhëtimit, madje edhe jashtë drejtimit të kibles. Këtë e ka vërtetuar Sunneti në hadithe të transmetuara nga një grup sahabesh, në mesin e të cilave hadithi i Amir ibën Rabi'as, radijAllahu anhu, i cili ka thënë: **“E kam parë të Dërguarin e Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, si falej në devenë e tij duke e ulur kokën (për ruku dhe sexhde), nga cilado anë që kthehej ajo. Këtë nuk e ka bërë i Dërguari i Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, asnjëherë me namazet e obliguara.”** Transmetojnë Buhariu (1097) dhe Muslimi

(701).

Kur udhëtari dëshiron të falë nafile mbi mjetin e udhëtimit, atëherë kthehet kah kibla në momentin që hyn na namaz, e më pas kthehet nga të dojë. Te Ebu Davudi (1225) transmetohet nga Enes ibën Maliku, radijAllahu anhu, se: **“I Dërguari i Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, kur ishte në udhëtim dhe dëshironte të falë nafile, e drejtonte devenë kah kibla, bënte tekbir, e pastaj falej kah cilado anë që kthehej deveja.”** Hafidh Ibën Haxheri në **“Bulugul Meram”** thotë: **“Senedi i tij është hasen.”** Shejhu ynë Shejh AbdulAziz ibën Baz, RahimehUllah, në fusnotën e kësaj fjale (1/176) thotë: Ky hadith është siç ka thënë autori. Transmetuesit e tij janë të besueshëm dhe nuk kanë ndonjë dobësi. Kështu ky hadith bëhet kufizues I përgjithësimit në hadithet e tjera, të cilat thonë në përgjithësi se i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, kur falej në udhëtim drejtohej kah drejtimi i ecjes.”

Autori thotë: [Kushti i nëntë: Nijeti. Vendi i nijetit është zemra, kurse shprehja e

nijetit me gojë është bidat. Argument është hadithi: “Veprat vlerësohen sipas nijetit, dhe secilit njeri i takon ajo që ka pasur për qëllim.”]

Nijeti është kusht për namazin dhe për të gjitha ibadetet e tjera. Prandaj, namazi nuk është i vlefshëm pa nijet, ngase i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Veprat vlerësohen sipas nijetit.”** E transmetojnë Buhariu

(1) dhe Muslimi (1907). Nijeti e bën dallimin mes njërit obligim dhe tjetrit, si dhe mes obligimit dhe nafiles.

Kur u përmend nijeti si kusht i avdesit, u sqarua se shprehja e nijetit me gojë nuk lejohet askund, me përjashtim të haxhxhit ose umres, kur është e ligjshme që njeriu ta shprehë nijetin me gojë dhe të thotë: **“Lebbejk Allahumme umreten” (Të përgjigjem, o Allah, me umre);** ose **“Lebbejk Allahumme haxhxhen” (Të përgjigjem, o Allah, me haxh);** ose **“Lebbejk Allahumme umreten ue haxhxhen” (Të përgjigjem, o Allah, me**

umre dhe me haxh).

Shtyllat e Namazit.

Autori thotë: [Shtyllat e namazit janë katërmbëdhjetë: qëndrimi më këmbë (kijam) për atë që ka mundësi, tekbiri fillestar (tekbiretul ihram), leximi i sures elFatiha, rukuja, ngritja nga rukuja, sexhdeja në shtatë pjesë, ngritja prej saj, ulja mes dy sexhdeve, qetësia gjatë përmbushjes së të gjitha shtyllave, rënditja, teshehudi i fundit, ulja për të, salavatet për Profetin, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, dhe dy selamet.]

Gjuhësisht, shtyllë **(ar. rukn)** e ndonjë gjëje do të thotë ana më e fuqishme e saj. Namaz **(ar. salah)** gjuhësisht do të thotë lutje. Në terminologjinë e Sheriatit namazi është: Fjalë dhe vepra të caktuara, që fillohen me tekbir dhe përmbillen me selam.

Shtyllat e namazit janë pjesë të tij, dhe dallimi mes shtyllës dhe kushtit qëndron në

atë se shtylla e një gjëje është pjesë përbërëse e saj, përderisa kushti nuk është pjesë e saj, por mund t'i paraprijë dhe ta shoqërojë, siç është pastërtia; ose mund vetëm ta shoqërojë, siç është kthimi kah kibla.

Autori thotë: [Shtylla e parë: Qëndrimi më këmbë për atë që ka mundësi. Argument është Fjala e të Lartësuarit: “Falen i rregulisht namazin, sidomos atë të mesmin dhe qëndroni me devotshmëri para Allahut, duke iu lutur Atij.” (el-Bekare: 238)]

Në namazet e obliguara njeriu është i detyruar të falet më këmbë, nëse ka mundësi, të qëndrojë më këmbë. Nëse dikush falet ulur, duke pasur mundësi të qëndrojë më këmbë, namazi i tij është i pavlefshëm. Këtë e vërteton hadithi i Imran ibën Husajnit, radijAllahu anhu, i cili thotë se i Dërguari Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Falu më këmbë! Nëse s’ke mundësi, atëherë - ulur, e nëse s’ke mundësi, atëherë - shtrirë!”** Transmeton Buhariu (1117).

E, sa i përket namazit nafile, atë lejohet ta falë njeriu ulur, por në atë rast e merr gjysmën e shpërblimit që do ta kishte marrë nëse ishte falur më këmbë. Prandaj, më e vlefshme është që ta falë më këmbë në mënyrë që shpërblimin ta marrë të plotë. Kjo vërtetohet me hadithin e Abdullah ibën Amr ibnul Asit, radijAllahu anhumu, që transmetohet te Muslimi (735). Nëse një i sëmure nuk ka mundësi të falet më këmbë dhe e fal ulur namazin obligim ose nafilen, atëherë ai e merr shpërblimin e plotë. Nga Ebu Musa, radijAllahu anhu, transmetohet se Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Kur të sëmuret rob, ose kur të udhëtojë, atij i shkruhet shpërblimi i veprave që i ka bërë në vendin e tij dhe kur ka qënë shëndoshë.”** Transmeton Buhariu (2996).

Autori thotë: [E dyta: Tekbiretul Ihram. Argument është hadithi: “Tahrim bëhet me tekbir, kurse tahlil me selam.”]

Tekbiretul Ihram është tekberi i parë që

bëhet në namaz. Ai për namazin është si ihrami për haxhxin dhe umren dhe quhet tekbiretul ihram ngase kur njeriu hyn në namaz me këtë tekbir, atij i bëhen haram disa gjëra që i ka pasur hallall para tij, siç janë ngrënia, pirja, bisedimi dhe të tjera. Prandaj, Profeti, sal- lAllahu 'alejhi ue sellem, ka thënë: **“Tahrim (ndalesa, harami) bëhet me tekbir, kurse tahlil (lejimi, hallalli) me selam.”** Transmetojnë Tirmidhiu dhe të tjerë nga Aliu, radijAllahu anhu. Tirmidhiu (3) thotë: **“Ky është hadithi më i vërtetë dhe më i mirë në këtë temë.”** Shih Irvaul Galil (301).

Autori thotë: [Pas tij është istiftahi (lutja e hapjes), që është sunnet. Thuhet: “SubhanekAllahumme ue bihamdike, ue tebarak-esmuke, ue teala xhedduke, ue la ilahe gajruke.” Fjala “SubhanekAllahumme” do të thotë: Të lartësoj larg çdo të mete, me lartësimin që i përket Madhërisë Sate. “Ue bihamdike” do të thotë: duke Të lavdëruar dhe falenderuar. “Ue tebarak-esmuke” do të thotë: bekimi arrihet me përmendjen e Emrit Tënd. “Ue teala xhedduke” do të

thotë: e Lartësuar është Madhëria Jotë. “Ue la ilahe gajruke” do të thotë: nuk ka të adhuruar të drejtë në Tokë e në Qiell përveç Teje, o Allah!]

Thënia pa zë e lutjes së hapjes, pas tekbitit fillestar dhe para se të fillohet me leximin e sures elFatiha, është ndër sunnetet që preferohen në namaz. Kjo lutje është transmetuar nga Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, me forma të ndryshme, kurse ai që falet duhet ta thotë një të një formë në namazin e tij dhe nuk duhet të bashkojë më shumë se një në një namaz të vetëm. Kjo formë, të cilën e ka përmendur autori, RahimehUllah, është njëra prej tyre dhe është transmetuar nga Omeri, Aisha dhe Ebu Se’idi, radijAllahu anhum. Shih Irvaul Galil (340-341)

Më pas autori, RahimehUllah, vetë e ka shpjeguar këtë lutje. Bashkimi mes lartësimit dhe lavdërimit është mohim i çdo cilësie që nuk i përket Allahut dhe pohim i çdo cilësie të përsosmërisë që i përket Atij. **“I Bekuar...”** do të thotë se secili bekim dhe çdo e mirë fitohet me përmendjen e Allahut

të Lartësuar dhe të Madhëruar, sic ka thënë Allahu: **“Vërtetë, zemrat qetësohen me përmendjen e Allahut!”** (er-Rad: 28); **“Prandaj, më kujtoni Mua dhe Unë do t’ju kujtoj ju.”** (el-Bekara: 152) I Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Shembulli i atij që e përmend Zotin e vet dhe atij që nuk e përmend Zotin e vet është sikur shembulli i të gjallit dhe të vdekurit.”** Transmeton Buhariu (6407) nga Ebu Musa, radijAllahu anhu.

Mirëpo, është e mundshme që kuptimi i Emrit të jetë përfshirja e të gjitha Emrave të Allahut. Atëherë, përmendja e njësisë së atribuar e ka kuptimin e shumësit të përgjithshëm, siç ka thënë Allahu: **“Edhe nëse përpiqeni ta numëroni dhuntinë e Allahut, nuk do ta numëroni dot.”** (Ibrahim: 34) **“E lartësuar është Madhëria Jote!”** është njësoj si në Fjalën e të Lartësuarit: **“Qoftë lartësuar Madhëria e Zotit tonë! Ai nuk ka zgjedhur as bashkëshorte, as bir.”** (el-Xhinn: 3)

Këto tri fjalë që janë përmendur në këtë lutje: **“Subhan”, “Tebarak”** dhe

“Teala” nuk thuhet për askënd përveçse për Allahun e Lartësuar.

Autori thotë: [“Edhu bil-lahi mineshejtanir raxhim” Fjala “Eudhu” do të thotë: kërkoj strehim te Ti dhe kërkoj të më mbrosh dhe të më ruash Ti, o Allah, “minesh shejtanir raxhim” - nga shejtani i mallkuar, do të thotë: nga djalli i përzënë dhe i larguar nga mëshira e Allahut, në mënyrë që të mos mund të më dëmtojë as në çështjet e mia të Fesë e as në ato të Dunjasë.]

Pas lutjes së hapjes dhe para leximit, ai që falet duhet ta thotë istiadhen, të cilën autori e ka përmendur dhe shpjeguar. Allahu i Lartësuar ka thënë: **“Kur të lexosh Kur’an, kërko mbrojtjen e Allahut kundër djallit të mallkuar!”** (en-Nahl: 98) - domethënë: Kur të duash të lexosh Kur’an. Ibën Kethiri në tefsirin e këtij ajeti ka thënë: **“Ky është urdhër preferues, e jo obligues. Për këtë ka konsensus mes dijetarëve, të**

cilin prej tyre e kanë përcjellë Ebu Xha'fer ibën Xheriri dhe të tjerë.”

Autori thotë: [Leximi i elFatihasë është shtyllë e secilit rekat, siç qëndron në hadith: “Nuk ka namaz ai që nuk e lexon suren elFatiha.” Kjo sure quhet “Nëna e Kur’anit”.]

Surja elFatiha lexohet në secilin rekat të namazin dhe i obligohet imamit, xhematit dhe atij që falet vetëm. I Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Nuk ka namaz ai që nuk e lexon suren elFatiha.”** E transmetojnë Buhariu (756) dhe Muslimi (393). Xhemati (**secili që falet me imam**) e lexon atë pas imamit, si në namazet në të cilat lexohet pa zë, ashtu edhe në ato në të cilat lexohet me zë. Për leximin e saj pas imamit në namazet ku lexohet me zë vërteton hadithi i njërit prej sahabeve të Profetit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, i cili thotë: I Dërguari i Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, tha: **“A mos lexoni ju pas imamit, përderisa imami lexon me zë?”** Sahabet thanë: **“Po, këtë e bëjmë.”** Ai tha: **“Mos e bëni më, përveçse**

ta lexoni Nënë e Kur'anit.” - ose tha: **“suren el-Fatiha.”** E transmeton Ahmedi në **“Musned”**- in e tij (18070) me sened sahih. Hadith me këtë kuptim është transmetuar edhe nga Ubade ibnus Samit, radijAllahu anhu, në **“Musned”**-in e Ahmedit (22745), por në senedin e tij gjendet Muhammed ibën Is'hak, i cili renditet në transmetuesit mudel-lisin. Megjithatë, ai në këtë rast është shprehur se e përcjell hadithin me të dëgjuar të drejtpërdrejtë, dhe kështu hiqet dobësia e tedlisit. Kjo dispozitë dhe hadithet që ndalojnë leximin pas imamit, si hadithet: **“Kush ka imam, leximi i imamit është lexim për të.”** Dhe **“...e kur të lexojë, heshtni!”** bashkohen në atë mënyrë që këto të fundit komentohen se kanë qëllimin për leximin e Kur'anit pas sures el-Fatiha.

Më tej autori, RahimehUllah, i ka dhënë një shpjegim të shkurtër sures elFatiha dhe ka thënë:

[“Bismil-lahir Rahmanir Rahim”: bekim dhe kërkim ndihme.]

Kuptimi i kësaj është se muslimani duhet ta thotë besmelen duke kërkuar bekim nga Emri i Allahut dhe duke kërkuar ndihmë nga Allahu në leximin e tij. E njëjta është gjëndja edhe për secilën punë para së cilës njeriu e thotë besmelen. Atë e thotë për bekim dhe kërkim të ndihmës. Besmelen në namaz duhet ta thotë pa zë. Besmelja është një ajet i Kur'anit. Mirëpo, a është ose jo ajet në secilën sure, apo është vetëm ajet i veçantë për t'i ndarë suret; si dhe a është ajo një ajet i sures el-Fatiha, ose nuk është ajet i saj? - për këto pyetje ka mendime të ndryshme te dijetarët. Se besmelja është ajet i Kur'anit argumenton ajo që sahabet e kanë futur në Mus'haf kur e kanë shkruar Kur'anin, kurse në të nuk kanë futur asgjë që nuk është prej Kur'anit. Në **“Sunen”**-in e Ebu Davudit (788) transmetohet me sened sahih nga Ibën Abbasi, radijAllahu anhumu, të ketë thënë se: **“Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, nuk e dinte ndarjen e sureve, deri sa nuk i shpallej Bismil-lahir Rahmanir Rahim.”**

Nuk ka kundërshtim mes dijetarëve se besmelja është pjesë e ajetit në suren enNeml, dhe nuk ka kundërshtim se surja el-Fatiha ka shtatë ajete. Kështu, ata dijetarët që e kanë mendimin se besmelja është ajet i sures el-Fatiha, atë e numërojnë ajetin e parë prej shtatëve, kurse ata që mendojnë se nuk është ajet i sures elFatiha, ajetin e shtatë e llogarisin Fjalën e Allahut: **“E jo në të atyre që kanë shkaktuar zemrërimin Tënd, as në të atyre që janë të humbur!”**

Ndër argumentet, me të cilat vërtetohet se besmelja nuk është pjesë e sures elFatiha, është hadithi kudsij, ku Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, thotë: **“Allahu i Lartësuar ka thënë: Namazin e kam ndarë në dy pjesë mes Meje dhe robit Tim, kurse robit Tim i takon ajo që ma kërkon. Kur të thotë robi Im “E gjithë lavdia i takon Allahut, Zotit të krijesave”, Allahu thotë: më falenderoi robi Im...”** - deri në fund. E transmeton Muslimi

(395) nga Ebu Hurejra, radijAllahu anhu.
Këtu nuk përmendet besmelja.

Autori thotë: [“E gjithë lavdia i takon Allahut” - lavdia është falenderim dhe lavdërim. Shquarsia e fjalës “lavdi” do të thotë se këtu përfshihen të gjitha llojet e falenderimit. Sa i përket një të mire, në të cilën nuk ka kontribut nga poseduesi, siç është bukuria ose të ngjashme, përmendja e saj quhet lëvdatë e jo lavdi.]

Falenderimi që robërit ia bëjnë Zotit të tyre është adhurim dhe ai bën pjesë në Teuhidin Uluhije **(njësimi i Allahut në adhurim)**, i cili është njësimi i Allahut me veprat e robërve. Allahu i Lartësuar është ai që meriton çdo lavdi dhe lavdërim për secilën mirësi që u ndodh robërve, pa marrë parasysh nëse dikush prej robërve merr pjesë në shkakun e asaj mirësie ose jo, ngase dhuntia për të gjitha vjen vetëm nga Allahu i Lartësuar. Kështu qëndron në Fjalën e të Lartësuarit: **“Cdo mirësi që keni është nga Allahu.”** (en-Nahl: 53) I Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, duke e këshilluar Ibën Abbasin, ka thënë:

“Dije se sikur të bashkohet i gjithë njerëzimi për të të sjellë dobi, nuk mund të të sjellin asnjë të mirë përveç asaj që të ka shkruar Allahu.”

Pra, të gjitha lavditë, në realitet, i takojnë Vetëm, Allahut, dhe Ai është i Vetmi i Lavdëruar në secilën situatë. E sa u përket robërve, ata falenderohen për të mirat që i zgjedhin, siç janë bamirësia dhe ndihma, kurse për gjërat e mira në të cilat nuk kanë dorë, siç janë bukuria dhe pamja e mirë e krijesës, ata lëvdohen dhe nuk falënderohen për to.

Autori thotë: [“Zotit të krijesave” - Zoti është i Adhuruari, Krijuesi, Furnizuesi, Sunduesi, Gjykuesi dhe Kujdestari i të gjitha krijesave me dhuntitë e Tij. “Krijesave” - çdo gjë përveç Allahut është “Krijesë”, kurse Ai është Zoti i të gjithëve.]

Në këto fjalë përfshihen Njësimi në Zotërim (**Teuhidur Rububije**) dhe Njësimi i Allahut me Emrat dhe Cilësitë e Tij (**Teuhidul Esmai ues Sifat**). Njësimi në zotërim është njësim i Allahut me veprat e

Tij, domethënë se Ai është i Vetëm në krijim, furnizim, dhënie të jetës dhe vdekjes, dhe nuk ka ortak në zotërimin e tij, e as në adhurim.

Ai, i Lartësuar qoftë, ka Emra të Bukur dhe Cilësi të Larta. Në këtë ajet **“E gjithë lavdia i takon Allahut Zotit të krijesave”** janë përmendur dy prej emrave të Allahut: Allah dhe Zot. Allahu, gjithashtu ka thënë: **““Paqe!” do të jetë fjala prej një Zoti mëshirues.”** (Ja-Sin: 58)

Autori thotë: [“Të gjithëmëshirshmit” - I Cili ka mëshirë të plotë gjithpërfshirëse për të gjitha krijesat, “Mëshiruesit” - i Cili posedon mëshirë të veçantë për besimtarët. Argument është Fjala e të Lartësuarit:

“Ai ndaj besimtarëve është Mëshirues.” (elAhzab: 43)]

Rahman **(i Gjithëmëshirshëm)** dhe Rahim **(Mëshirues)** janë dy prej Emrave të Allahut, që vërtetojnë një Cilësi të vetme, e ajo është mëshira. Të gjitha Emrat e Allahut janë të nxjerra nga Cilësitë dhe e përmbajnë kuptimin e tyre. Kështu, secili Emër

nënkupton një Cilësi. Rahman (**i Gjithëmëshirshëm**) është me kuptim më të gjerë se Rahim (**Mëshirues**) dhe me të nuk emërtohet askush përveç Allahut. Askush tjetër nuk emërtohet Rahman (**i Gjithëmëshirshëm**). Kurse me emrin Rahim (**Mëshirues**) mund të emërtohet edhe dikush tjetër, sic e ka quajtur Allahu Profetin e Tij, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem: **“Tashmë ju ka ardhur një i Dërguar nga gjiri juaj. Atij i vjen rënde për gjynahet që bëni ju, jua dëshiron të mirën me gjithë zemër që ju të shkoni rrugës së drejtë dhe është i butë e mëshirues ndaj besimtarëve.”** (et-Teube: 128)

Autori thotë: [“Sunduesit të Ditës së Gjykimit” - Ditës së shpërblimit dhe llogarisë, ditës kur secili do të shpërblehet sipas veprave të tij - nëse ka bërë mirë, atëherë do të shpërblehet me të mira, e nëse ka bërë keq, do të shpërblehet me të këqija. Argument është Fjala e të Lartësuarit: “E kush do të ta shpjegojë ty se ç’është Dita e Gjykimit? Edhe një herë: E kush do të ta shpjegojë ty se ç’është Dita e

Gjykimit? Ajo është Dita, kur askush nuk do të ketë fuqi për të bërë gjë për ndonjë tjetër dhe, kur pushteti do të jetë vetëm i Allahut.” (el-Infitar: 17-19) Në hadith të Profetit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, thuhet: “I zgjuar është ai që e llogarit vetveten dhe punon para vdekjes, kurse i dështuar është ai që i ndjek ëndjet e veta dhe mban shpresa të kota në Allahun.”]

Allahu i Lartësuar është Sunduesi i gjithçkaje dhe Ai është Sunduesi i Dunjasë dhe Ahiretit, por këtu e ka veçuar Ditën e Gjykimit, ngase Allahu është Poseduesi i asaj dite dhe të gjitha krijesat atë ditë i përulen Zotit të botëve, kurse në Dunja nuk është gjëndja e këtillë. Në këtë Dunja ka krijesa që janë treguar mendjemëdhenj dhe arrogantë. Faraoni ka thënë: **“Unë jam zoti juaj më i larti”** dhe ka thënë: **“Unë nuk di që për ju ka tjetër zot përveç meje.”** Hadithi, të cilin e përmend autori, transmetohet te Tirmidhiu (2459), por në senedin e tij gjendet Ebu Bekr ibën Ebi Merjem, dhe ai është i dobët.

Autori thotë: [“Vetëm Ty të adhurojmë” - nuk adhurojmë askënd pos Teje. Kjo është besëlidhje mes robit dhe Zotit të tij që të mos adhurojë askënd përveç Tij. “Dhe Vetëm prej Teje kërkojmë ndihmë.” - Kjo është besëlidhje mes robit dhe Zotit të tij që të mos kërkojë ndihmë nga askush përveç Allahut.]

Allahu i Lartësuar thotë: **“Xhindet dhe njerëzit i kam krijuar vetëm që të Më adhurojnë.”** (edh-Dharijat: 56) Ajo që Allahu e ka përmendur kundrinën (**ijjake**) para foljes (**na’budu dhe neste’in**) nënkupton veçim dhe kufizim. Do të thotë se adhurimi kufizohet vetëm për Allahun, dhe ajo është veçori vetëm e Allahut. Ndaj, nuk adhurohet askush përveç Allahut dhe nuk kërkohet ndihmë nga askush përveç Allahut. Kështu, robi nuk kërkon ndihmë prej melaikeve, prej xhindeve ose prej njerëzve që nuk janë të pranishëm. Ndërsa, të kërkohet ndihmë nga një njeri i pranishëm, i cili ka mundësi të ndihmojë për arritjen e një të mire ose largimin e një dëmi, është e lejuar dhe nuk ka ndonjë

ndalesë për të.

Autori thotë: [“Udhëzona në rrugën e drejtë!” - kuptimi i fjalës “udhëzona” është: na drejto, na e sqaro dhe na përforco! “Rruga e drejtë” është Islami. Disa dijetarë kanë thënë “I Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem”, disa kanë thënë “Kur’ani”... Por, të gjitha janë të sakta. “E drejtë” - domethënë: që nuk ka lakesa.]

Nevoja e robërve për udhëzim në rrugën e drejtë është më e madhe se çdo nevojë tjetër dhe domosdoshmëria për të është mbi çdo domosdoshmëri. Nevoja për udhëzim është më e madhe se nevoja për ushqim dhe pije, ngase ushqimi dhe pija janë shkak për të jetuar në këtë Dunja, kurse udhëzimi në rrugën e drejtë është shkak për të shpëtuar dhe për të qënë i lumtur në Dunja dhe Ahiret.

Lutja për udhëzim në rrugën e drejtë është lutje që Allahu të na e sqarojë dhe të na e rrëfejë rrugën e udhëzimit dhe të vërtetës, si dhe kërkesë që Ai të na japë sukses dhe të na mundësojë ta ndjekim

rrugën e drejtë. Lutja që ia bën rob i Zotit të tij në secilin rekat që ta udhëzojë në rrugën e drejtë është lutje ndaj Allahut të Lartësuar që ta përforcojë në udhëzimin të cilin ia ka dhuruar. Ajo, gjithashtu, përmban edhe kërkesë për shtim të udhëzimit, siç thotë i Lartësuari: **“Sa për ata që ndjekin rrugën e drejtë, Ai ua shton udhëzimin dhe u jep devotshmëri e vetëpërmbytje.”** (Muhammed: 17)

Nuk ka kundërshtim mes komentimeve të fjalës **“udhëzona”** me kuptimet: na e sqaro, na e trego dhe na përforco në të; siç nuk ka kundërshtim mes komentimeve të rrugës së drejtë me kuptimet: Islami, i Dërguari, Kur’ani; ngase këto janë ndryshime llojllojshmërie, e jo ndryshime kontradiktore.

Prandaj **autori thotë: “Të gjitha janë të sakta.”** Komentimet e selefëve, kryesisht, janë të këtij lloji. Ato ose janë komentime me fjalë të përafërta, që secila prej tyre është e vërtetë dhe nuk kontradikta mes tyre - siç është në këtë rast; ose janë komentime me sjellje të shembujve, duke e

komentuar kuptimin e përgjithshëm me dhënie të shembullit për një pjesë të tij, siç është rasti me ajetin: **“Zoti ynë, na jep të mira në këtë botë, na jep të mira në botën tjetër...”** (el-Bekara: 201), ku komentimet e **“të mirave në këtë botë”** me kuptimet: grua të mirë, fëmijë të devotshëm, pasuri të pastër... nuk janë kontradiktore, por janë komentim me sjellje të shembujve.

Autori thotë: [“Në rrugën e atyre që u ke dhënë mirësi” - pra në rrugën e të begatuarve. Argument është fjala e të Lartësuarit: “Kushdo që i bindet Allahut dhe të Dërguarit, do të jetë me ata të cilëve Allahu u ka dhënë shumë dhunti: me profetët, me të sinqertët, me dëshmorët dhe me të drejtët! Eh sa shokë të mrekullueshëm janë këta!” (en-Nisa’: 69)

“E jo në të atyre që kanë shkaktuar zemrërimin Tënd” - kurse, ata janë çifutët, të cilët patën dituri, por nuk vepruan sipas saj. E lusim Allahun që të na largojë prej rrugës së tyre!

“As në të atyre që janë të humbur! - e ata janë të krishterët, të cilët e adhuruan Allahun me injorancë dhe devijim. E lusim Allahun që të na largojë prej rrugës së tyre. Argument për të devijuarit është Fjala e të Madhërishmit: “Thuaj: A doni t’ju lajmëroj për ata që më së shumti humbasin nga punët e veta, për ata, përpjekja e të cilëve ka qenë e kotë në jetën e kësaj bote, ndërkohë që mendonin se po bënë vepra të mira?” (el-Kehf: 103-104)

Në hadith Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, thotë: “Do t’i ndiqni traditat e popujve që ishin para jush pëllëmbë për pëllëmbë, saqë nëse ata hyjnë në vrimën e hardhucës, do të hyni edhe ju.” Sahabet thanë: “O i Dërguar i Allahut! A çifutët dhe të krishterët?” Ai tha: “Po kë?” - Buhariu dhe Muslimi.

Në hadithin tjetër thuhet: “Çifutët janë ndarë në shtatëdhjetë e nje fraksione, të krishterët janë ndarë në shtatëdhjetë e dy fraksione, kurse ky Ummet do të ndahet në shtatëdhjetë e tre fraksione. Të gjithë do të jenë në Zjarr, përveç njërit.” Sahabët thanë:

“Cili është ai, o i Dërguar i Allahut!” Ai tha: “Ata që e ndjekin rrugën të cilën e ndjek unë me sahabet e mi.”]

Rruga e drejtë, për të cilën muslimani i lutet Zotit të vet që ta udhëzojë në të, është rruga e atyre të cilët Allahu i ka begatuar me të mira, që janë: profetët, besimtarët e sinqertë dhe të përkushtuar, dëshmorët dhe besimtarët me vepra të mira. I Lartësuari thotë: **“Kjo është rruga Ime e drejtë; prandaj ndiqeni atë, e mos shkoni rrugëve të tjera që t’ju shmangin nga rruga e Tij. Kjo është ajo që ju porosit Ai për t’u ruajtur nga të këqijat.”** (el-En’am: 153) Muslimani në secilin rekat i lutet Allahut të Lartësuar që ta udhëzojë në rrugën e të vërtetës dhe udhëzimit dhe ta largojë nga rruga e devijimit dhe humbjes, në të cilën janë çifutët dhe të krishterët.

Hadithin: **“Do t’i ndiqni traditat e popujve që ishin para jush...”** e transmetojnë Buhariu (7320) dhe Muslimi (2669) nga Ebu Seidi, radijAllahu anhu. Fillimi i tij te Buhariu është me tekstin: **“Do t’i ndiqni traditat e popujve që ishin para**

jush pëllëmbë për pëllëmbë, kut për kut...” Kurse, te Muslimi qëndron me tekstin: **“Do t’i ndiqni popujt që ishin para jush pëllëmbë për pëllëmbë, kut për kut...”**

Hadithi i përçarjes së Ummetit është transmetuar nga një grup sahabësh. Shih komentin e hadithit 16937 në **“Musned”**-in e Imam Ahmedit, si dhe shih **“esSilsile esSahiha”** të el-Albanit (203-204) i cili transmeton se Ibën Tejmija, Shatibiu dhe el-Irakui e kanë bërë sahih. Qëllimi i fjalës Ummet është ummeti që janë përgjigjur. Këto shtatëdhjetë e tre fraksione janë muslimanë. Një grup prej tyre është i shpëtuar, dhe ai është grupi që ndjek rrugën që e kanë ndjekur Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, dhe sahabet e tij, kurse shtatëdhjetë e dy grupet e tjera janë që u kërcënohet Zjarri, për shkak se kanë devijuar nga rruga e së vërtetës. Çështja e tyre i përket Allahut: nëse Ai i dënon, e nëse do ua fal. Ndërsa, Ummeti i thirrjes përfshin secilin njeri dhe secilin xhind që ka jetuar pas shpalljes së Profetit, sal-lAllahu

‘alejhi ue sel-lem, e deri në Ditën e Kijametit. Aty bëjnë pjesë edhe çifutët dhe të krishterët, si dhe të gjitha fetë e tjera të mosbesimit **(kufrit)**. Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Pasha Atë në Dorën e të Cilit është shpirti i Muhammedit! Çdokush nga ky Ummet, qoftë çifut ose i krishterë, që dëgjon për mua, pastaj vdes pa besuar në atë që më është shpallur, do të jetë ndër banorët e Zjarrit.”** Transmeton Muslimi (386) nga Ebu Hurejra, radijAllahu anhu. Shih **“Mexhmu’ul Fetaua”** të Shejhul Islamit (7/218) dhe Fetuatë e Komisionit të Përhershëm (2/157)

Autori thotë: [Pastaj, rukuja, ngritja prej saj, sexhdeja në shtatë pjesë, ngritja prej saj dhe ulja mes dy sexhdeve. Argument është Fjala e të Lartësuarit: “O besimtarë! Përkuluni (në ruku) dhe bini në sexhde (para Allahut)!” (el-Haxh: 77) Në hadith i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, thotë: “Jam urdhëruar të bëj sexhde mbi shtatë gjymtyrë.”

Pastaj, qetesia gjatë të gjitha veprave dhe renditja e shtyllave. Argument është hadithi i atij që u fal keq, i transmetuar nga Ebu Hurejra, radijAllahu, i cili thotë: “Përderisa ishim ulur te Profeti, sal-Allahu alejhi ue sel-lem, hyri një njeri, u fal dhe përshëndeti Profetin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem. Ai i tha: “Kthehu e falu, se ti nuk u fale.” Këtë e bëri tre herë, pastaj njeriu tha: “Pasha Atë, i Cili të ka dërguar Profet me të vërtetën! Nuk di më mirë se kaq, ndaj më mëso!” Atëherë Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, i tha: “Kur të ngrihesh për t’u falur bëj tekbir, pastaj lexo ç’të kesh mundësi prej Kur’anit, bëj ruku deri sa të qetësohesh në të, pastaj ngrihu deri sa të drejtohesh më këmbë! Bëj sexhde deri sa të qetësohesh në të, pastaj ngrihu deri sa të qetësohesh ulur. Pastaj, këtë bëje gjatë tërë namazit tënd!”]

Këto janë shtatë nga shtyllat e namazit dhe të gjitha janë veprime. Për të gjitha ato argument është hadithi i atij që u fal keq, të cilin e transmetojnë Buhariu (757) dhe Muslimi (397) nga Ebu Hurejra, radijAllahu anhu. Hadithin e bërjes së sexhdes mbi

shtatë pjesë e transmeton Buhariu (812) nga Ibën Abbasi, radijAllahu anhumu, i cili thotë: Profeti, sal-lAllahu aljehi ue sel- lem, ka thënë: **“Jam urdhëruar të bëj sexhde mbi shtatë gjymtyrë: balli - dhe bëri me shenjë kah hunda - duart, gjunjët dhe gishtat e këmbëve; si dhe të mos i kapim rrobat dhe flokët.”** E transmeton, gjithashtu edhe Muslimi (490)

Qetësia në përmbushjen e shtyllave nënkupton që ai i cili falet të mos shpejtohet, dhe të mos i bëjë këto vepra sikur t'i çukitë. Duhet të qetësohet, qoftë ky qetësim i gjatë ose i shkurtër. Sa për rënditjen, ajo nënkupton se shtyllë e namazit është që shtyllat e tij të bëhen me radhë: kijami, pastaj rukuja, pastaj ngritja prej saj, pastaj sexhdeja, pastaj ulja mes dy sexhdeve. Nëse me harresë bie në sexhde para rukusë, atëherë e ka obligim të kthehet, të bëjë ruku, e pastaj sexhde, kurse sexhden që e ka bërë me harresë nuk e llogarit.

Autori thotë: [Teshehhudi i fundit është shtyllë e obliguar, siç qëndron në hadithin e

transmetuar nga Ibën Mes'udi, radijAllahu anhu, i cili thotë: Ne, para se të na bëhej obligim teshehudi, thoshim: “Esselamu alAllahi min ibadiHi. Esselamu ala Xhibrile ue Mikail (Paqja qoftë për Allahun nga robërit e Tij! Paqja qoftë për Xhibrilin dhe Mikailin)”. Por, Profeti, sal- lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, na tha: “Mos thoni: “Paqja qoftë për Allahun nga robërit e Tij!”, ngase Allahu është Paqja. Por, thoni: “Ettehiyatu lil-lahi ues saleuatu uet tajjibatu. Esselamu alejke ejjuhen Nebijju ue rahmetUll-llahi ue berekatuHu! Esselamu alejna ue ala ibadil-lahis salihin! Eshhedu en la ilahe il-lAllah, ue eshhedu enne Muhammeden abduHu ue rasuluHu.”

“Ettehiyatu lil-lah - përshëndetjet qofshin për Allahun!” - do të thotë: Të gjitha madhërimet janë për Allahun, edhe si sundim por edhe si meritë, siç janë: përkulja, rukuja, sexhdeja, si dhe jeta dhe pavdekshmëria. Çdo gjë me të cilën madhërohet Zoti i krijesave, i përket Vetëm Allahut. Kush i kushton diçka prej tyre dikujt tjetër pos Allahut, ai është mushrik

(pagan) dhe kafir (mosbesimtar).

“Ues saleuat” - do të thotë: të gjitha lutjet. Disa kanë thënë: pesë namazet.

“Uet tajjibatu - veprat e pastra” - sepse Allahu është i Pastër dhe nuk pranon asnjë vepër përveç atyre që janë të pastra.

“Esselamu alejke ejjuhen Nebijju ue rahmetUll-llahi ue berekatuHu - paqja, mëshira dhe bekimet e Allahut qofshin mbi ty, o Profet!” - kjo është lutje për Profetin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, që Allahu t’i japë paqe, mëshirë dhe bekim. Atë, për të cilin duhet t’i lutemi Allahut, nuk duhet ta lusim krahas Allahut.

“Esselamu alejna ue ala ibadil-lahis salihin - paqja qoftë mbi ne dhe mbi robërit e devotshëm të Allahut!” - është lutje për paqe për vete dhe për secilin rob të devotshëm të Allahut, qoftë në Qiell, qoftë në Tokë. Paqja është lutje. Për robërit e devotshëm duhet të lutemi, e nuk duhet t’u lutemi atyre krahas Allahut.

“Eshhedu en la ilahe il-lAllah - Dëshmoj se nuk ka të adhuaruar të drejtë përvec

Allahut” - i Cili është Një, i Vetëm dhe nuk ka ortak. Dëshmon me dëshmi bindëse se nuk adhurohet me të drejtë askush në Tokë e as në Qiell përveç Allahut. Kurse, dëshmia se Muhammedi është i Dërguar i Allahut nënkupton se ai është rob, që nuk adhurohet dhe është i dërguar, që nuk përgënjeshtrohet, por atij duhet t'i bindemi dhe atë ta ndjekim. Atë Allahu e ka nderuar që e ka quajtur rob. Argument është Fjala e të Lartësuarit: **“I Lartësuar qoftë Ai që ka zbritur Dalluesin (Kur'anin) robit të Vet, që të jetë paralajmërues për botët”** (el-Furkan: 1)]

Teshehhudi që bëhet para selamit në secilin namaz është shtyllë e namazit. Kjo është shtylla e njëmbëdhjetë. E dymbëdhjeta është ulja për të. Nëse dikush jep selam pas sexhdes, ai ka lënë dy shtylla, e nëse ulet por harron ta thotë teshehhudin dhe jep selam, atëherë ka lënë një shtyllë. Me lënien e të dyja këtyre shtyllave, ose me lënien vetëm të teshehhudit, namazi prishet.

Teshehhudi është transmetuar me forma të ndryshme nga Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, kurse obligimi përmbushet me thënien e njërës prej tyre dhe nuk lejohet të thuhet më shumë se një formë në një namaz të vetëm. Teshehhudi, të cilin e ka përmendur autori këtu, është transmetuar nga Abdullah ibën Mes’udi, radijAllahu anhu. Në disa transmetime është përmendur se Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ua mësonte atë siç ua mësonte suret e Kur’anit. Emrin teshehhud e ka marrë për shkak se përfundon me dëshminë **(shehadetin)** se nuk ka të adhuruar të drejtë përveç Allahut dhe se Muhammedi është rob dhe i Dërguar i Tij. Këtë formë të teshehhudit e transmetojnë Buhariu (831) dhe Muslimi (402)

Te Buhariu (6265) pas përmendjes së teshehhudit thuhet: “Këtë e thoshim përderisa Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ishte gjallë mes nesh. Kur ai vdiq, thoshim: Esselamu alen Nebijji...” Kjo do të thotë se sahabet gjatë jetës së Profetit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, e thoshin

teshehhudin duke thënë “Esselamu alejke, ejjuhen Nebiju...” me drejtim në vetën e dytë. Por, pas vdekjes së tij, ata filluan të thoshin: “Esselamu alen Nebijji...” duke u shprehur në vetën e tretë.

Mirëpo , në **“Muvetta”**-in e Imam Malikut (53) është transmetuar me sened të vërtetë **(sahih)** nga Abdurrahman ibën Abd elKarij, se e ka dëgjuar Omer ibnul Hattabin, radijAllahu anhu, mbi minber duke ua mësuar njerëzve teshehhudin, thoshte: **“Ettehiyatu lil-lahi...”** - dhe aty qëndron **“Esselamu alejke ejjuhen Nebijju...”** me drejtim në vetën e dytë. Kjo tregon se Omeri, radijAllahu anhu, kur ishte në minber **(pas vdekjes së Profetit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem)** njerëzve ua mësonte këtë formë të teshehhudit. Ky është argument se pas vdekjes së Profetit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, disa nga sahabet e kanë bërë këtë, e disa atë formë, që do të thotë se kjo çështje nuk është e kufizuar rreptësisht në njërën anë. Prandaj, njeriut në namaz i lejohet ta thotë përshëndetjen në vetën e dytë dhe i lejohet

ta thotë ne vetën e tretë.

Autori, RahimehUllah, e ka shpjeguar teshehhudin me një shpjegim të qartë. Për domëthënien e fjalës “Esselamu alejke ejjuhen Nebijju, ue rahmetUll-llahi ue berekatuHu”, ai ka thënë: [Kjo është lutje per Profetin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, që Allahu t’i japë paqe, mëshirë dhe bekim. Atë, për të cilin duhet t’i lutemi Allahut, nuk duhet ta lusim krahas Allahut.]

Kurse për fjalën “Esselamu alejna ue ala ibadil-lahis salihin” thotë: [Paqja është lutje. Për robërit e devotshëm duhet të lutemi, e nuk duhet t’u lutemi atyre krahas Allahut.]

Ky është vërtetim i teuhidul uluhijes dhe sqarim se lutja është adhurim (**ibadet**). Allahu i Lartësuar thotë: **“Xhamitë i janë kushtuar vetëm Allahut, prandaj mos iu lutni askujt, krahas Allahut!”** (el-Xhin: 18) Nga Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, është transmetuar në hadith të vërtetuar të ketë thënë: **“Lutja është ibadeti.”** E transmetojnë Ebu Davudi (1479) dhe të

tjerë me sened sahih.

Prandaj, njeriu nuk lejohet assesi t'i lutet dikujt tjetër përveç Allahut, ose të kërkojë ndihmë prej dikujt tjetër përveç Allahut, siç ka thënë Allahu i Lartësuar: **“A ka (të adhuruar) më të mirë se Ai që i përgjigjet të përgjëruarit, kur i lutet Atij, që jua largon të keqen dhe ju bën juve trashëgimtarë në tokë?! Vallë, a ka të adhuruar të drejtë krahas Allahut?! Sa pak që reflektoni!”** (en-Neml: 62) Profeti, të dërguarit e tjerë, melaiket dhe njerëzit e mirë, e kanë të drejtën që t'i lutemi Allahut për ta, e assesi që t'u lutemi krahas Allahut. Allahu është i vetmi që lutet dhe shpresohet, kurse të tjerët, lutemi për ta e nuk i lusim.

Autori, gjithashtu, thotë: [Dëshmia se Muhammedi është i Dërguar i Allahut nënkupton se ai është rob, që nuk adhurohet, dhe është i dërguar, që nuk përgënjeshtohet, por atj duhet t'i bindemi dhe atë ta ndjekim.] - që domethënë se pozita e robit është që të jetë adhures, e jo i adhuruar, kurse pozita e të dërguarit

është që njerëzit ta besojnë, t'i binden dhe ta pasojnë dhe ndjekin. Autori, RahimehUllah, në librin e tij "Tre themelet" ka thënë: "Dëshmia se Muhammedi është i Dërguar i Allahut, nënkupton: Bindje ndaj asaj që ai ka urdhëruar, besim i lajmeve që ai i ka treguar, shmangie nga ato që ai i ka ndaluar dhe të mos adhurohet Allahu ndryshe nga ajo që ai e ka ligjësuar."

Autori këtu më tej thotë: ["Ettehiyatu lil-lah - përshëndetjet qofshin për Allahun!" - do të thotë: Të gjitha madhërimet janë për Allahun edhe si sundim por edhe si meritë, siç janë: përkulja, rukuja, sexhdeja, si dhe jeta dhe pavdekshmëria. Çdo gjë me të cilën madhërohet Zoti i krijesave, i takon Vetëm Allahut. Kush i kushton diçka prej tyre dikujt tjetër pos Allahut, ai është mushrik (pagan) dhe kafir (mosbesimtar.)]

Adhurimi është e drejtë vetëm e Allahut. Allahu i Lartësuar thotë: "Xhindet dhe njerëzit i kam krijuar vetëm që të Më adhurojnë." (edh- Dharijat: 56); "Çdo populli Ne i çuam një të dërguar (që u thoshte): Adhuroni Allahun dhe shmangni

idhujt!” (en-Nahl: 36); “Ne nuk kemi nisur asnjë të dërguar para teje, që të mos i kemi shpallur se: “S’ka të adhuruar të drejtë përveç Meje, andaj më adhuroni (Vetëm Mua!” (el- Enbija’: 25)

Të gjitha llojet e adhurimit duhet t’i drejtohen Vetëm Allahut dhe nuk lejohet që diçka prej tyre t’i drejtohet tjetërkujt pos Tij. Namazi është për Allahun, rukuja është për Allahun, kërkimi i ndihmës bëhet ndaj Allahut, lutja i bëhet Allahut, mbështetja është në Allahun, kërkimi i strehimit bëhet tek Allahu dhe kështu të gjitha llojet e adhurimiti drejtohen Vetëm Allahut të Lartësuar. Ai thotë: **“Thuaj: “Në të vërtetë, namazi im, kurhani im, jeta ime dhe vdekja ime, i përkasin vetëm Allahut, Zotit të krijesave. Ai nuk ka asnjë ortak. Kështu jam urdhëruar dhe unë jam i pari që i nënshtrohem Atij.”** (el-En’am: 162-163)

Kush i kushton një nga llojet e adhurimit dikujt tjetër veç Allahut të Lartësuar, i tilli është mushrik (**pagan, idhujtar, politeist**) dhe kafir (**i pafe, mosbesimtar**). Ky është

gjykim i përgjithshëm dhe vlen për atë të cilit i ka arritur argumenti. E sa për një individ të caktuar, i cili i kushton ndonjë nga llojet e adhurimit dikujt tjetër përveç Allahut, siç janë lutja dhe kërkimi i ndihmës nga të vdekurit, ndërkohë që ai është injorant, për të nuk jepet gjykim se është kafir, deri sa t'i qartësohet kjo çështje dhe t'i sillen argumentet. Ky është njëri nga dy mendimet në këtë çështje, të cilat i përmend shejhu ynë AbdulAziz ibën Baz, RahimehUllah, në përgjigjen ndaj një pyetjeje për disa bidatçinj, ku qëndron:

“Njashtu edhe teuessuli (ndërmjetësimi) përmes eulijave (njerëzve të mirë) ndahet në dy lloje: I Pari: Teuessul me pozitën ose meritën e filanit. Ky është bidat dhe nuk është kufr. Lloji i dytë është lutja drejtuar njeriut të mirë, duke i thënë: “O zotëria im filan, më ndihmo!” ose “Ma shëro të sëmurin!” ... Ky është shirk i madh, kurse edhe këtë e quajnë teuessul, por ajo është vepër e xhahilijes. Ndërsa, teuessuli i parë është bidat dhe është mjet që çon deri në shirk.”

Atëherë i thanë: “Ata thonë: Ne i lusim ata sepse janë njerëz të mirë. Çdo gjë është në Dorën e Allahu, kurse ky është vetëm ndërmjetës.” E, ai u përgjigj: “Kjo është vepra e mushrikëve të parë. Kur ata thonë: “Ndihmë, o Bedevi!”, “Ndihmë, o Husejn!” - kjo është vepër e njëjtë me veprën e Ebu Xhehlit dhe të ngjashëmve me të. Ata thoshin: “Ne u lutemi atyre vetëm që të na afrojnë tek Allahu” (ez-Zumer: 3) dhe thoshin: “Këta janë ndërmjetësit tanë tek Allahu” (Junus: 18). Kjo lutje është kufr dhe shirk ndaj Allahut të Lartësuar.

Mirëpo, dijetarët kanë divergjenca nëse i tilli shpallet kafir menjëherë, apo pritet deri sa t'i sillet argumenti dhe deri sa t'i qartësohet çështja. Janë ndarë në dy mendime: Mendimi i parë thotë se kush e bën këtë, ai është kafir - i dalë prej Feje, ngase ky është shirk i qartë dhe argumentet e tij nuk janë të fshehta. Mendimi i dytë thotë se njerëzit e këtillë janë të thelluar në injorancë dhe në mesin e tyre ka dijetarë të këqij, të cilët i kanë devijuar. Prandaj, atyre duhet t'u sqarohet dhe t'u shpjegohet

çështja në mënyrat me të cilat do t'u bëhet e qartë. Allahu i Lartësuar thotë: “Ne nuk dënojmë asnjë popull, para se të çojmë të dërguar!” (el-Isra': 15) Në qoftë se ata, pasi t'u sqarohet kjo, pasi t'u thuhet: “Kjo nuk është e lejuar... Allahu ka thënë kështu... i Dërguari, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, ka thënë kështu” dhe pasi t'u shpjegohen argumentet, nëse pas kësaj insistojnë në gjëndjen e tyre, atëherë gjykohet për ta se janë kafirë. Megjithatë, kjo vëpër është kufr dhe shirk i madh.

Kjo s'ka dyshim, por ajo që shikohet dhe analizohet është se a mund të shpallet kafir vetë vepruesi apo duhet te thuhet se gjykimi i tij i takon Allahut, ngase ai mund të llogaritet si njerëzit e fetres (periudhës kur nuk ka pasur të dërguar). Atij ndoshta nuk i është sqaruar kjo çështje, prandaj mund të ketë gjykimin e njëjtë sikur njerëzit e periudhave kur s'ka pasur të dërguar. Çështja e njeriut të tillë i takon Allahut, ngase ai ka rënë në këtë gjëndje për shkak të peshjellimeve të njerëzve dhe dijetarëve të këqij.” - mbaron citati i përgjigjes nga libri

“Si’atu rahmeti Rabbil alemin lil xhuhhalil muhalifin lish Sheri’ati minel muslimin” - i autorit Sejjid ibën Sa’dudDin elGabbashi. Në hyrjen e librit gjendet letra e Shejh AbdulAziz ibën Bazit, RahimehUllah, me datën 7/5/1403h, në të cilën përfshihet pajtimi me librin dhe leja për botimin e tij.

Mendimin e dytë, i cili thotë se duhet të pritët në shpalljen e njeriut për kafir, e kanë përkrahur shumë dijetarë, në mesin e të cilëve: Shejhul Islam Ibën Tejmije dhe Shejhul Islam Muhammed ibën AbdilUehhab.

Shejhul Islam Ibën Tejmije, RahimehUllah, në librin e tij “el-Istigathe” (2/731) thotë: “Ne, pas njohjes së asaj që e ka sjellë i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, e dimë me siguri se ai nuk ia ka ligjëruar Ummetit të tij që t’u luten të vdekurve, qofshin ata profetë, njerëz të mirë, ose të tjerë. Lutja e tillë nuk lejohet as në formë të kërimit të ndihmës, e as me ndonjë formë tjetër. Ummetit të tij, gjithashtu, nuk i lejohet t’i bëjë sexhde ndonjë të vdekuri, ose ndonjë të gjalli, e as

ndonjë vepër e ngjashme, por e dimë se ai, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, na ka ndaluar nga të gjitha këto punë dhe e dimë se ato janë shirk, të cilin e ka ndaluar Allahu dhe i Dërguari i Tij. Mirëpo, për shkak të dominimit të injorancës dhe pakësimit të dijes rreth gjurmëve të Shpalljes të shume nga njerëzit e mëvonshëm, ata nuk shpallen kafirë deri sa t’u bëhet e qartë ajo që e ka sjellë i Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, e që është në kundërshtim me atë që e bëjnë ata. Kështu, gjithnjë që ia kam sqaruar këtë çështje dikujt që e njeh bazën e Islamit, ai e ka kuptuar atë dhe ka thënë: “Ky është themeli i Fesë.” Njëri nga dijetarët më të mëdhenj nga nxënësit e mi më ka thënë: “Kjo është çështja më e madhe që na e ke shpjeguar”, ngase ai e di se kjo është baza e Fesë.”

Shejhul Islam Muhammed ibën AbdilUehhab, RahimehUllah, thotë: “Kur ne nuk e shpallim kafir atë që e adhuron idhullin mbi varrin e Ahmed elBedeviut dhe të ngjashëm me ta, për shkak të injorancës dhe për shkak se nuk kanë njeri që ua

sqaron atyre këtë, atëherë si mund t'i shpallim kafirë ata që nuk bëjnë shirk, nëse nuk janë shpërngulur te ne, ose ata që nuk kanë bërë kufr dhe nuk e luftojnë Islamin. I Lartësuar qofsh Ti, o Allah, kjo është një shpifje e madhe.” - ed-Durar esSenije (1/66)

Ai, gjithashtu, thotë: “Ne e kemi dëshmitar Allahun për atë që Ai e di se në zemrat tona jemi të bindur se kush vepron sipas teuhidit dhe distancohet prej shirkut dhe njerëzve të tij, ai është musliman, në cilëndo kohë dhe në cilindo vend që jeton. Ne i shpallim kafirë ata që i bëjnë shirk Allahut në adhurim, pasi ua sqarojmë argumentin për kotësinë e shirkut.” - “Mexhmu’u muel-lefati eshShejh Muhammed ibën AbdilUehhab” (3/34)

Në tjetër vend thotë: “Ajo, që ju është thënë për mua se unë i shpall muslimanët kafirë në përgjithësi, është një shpifje e armiqve. E tillë është edhe fjala se gjoja unë them se kush e ndjek Fenë e Allahut dhe të Dërguarit të Tij, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, dhe jeton në vendin e tij, kjo nuk i

mjafton deri sa të më bashkëngiitet mua. Kjo, gjithashtu, është një shpifje. Qëllimi ynë është që të ndiqet Feja e Allahut dhe të Dërguarit të Tij, sal-lAllahu ‘alejhi ue sellem, në cilendo vend qoftë. Ne e shpallim kafir atë që e pranon Fenë e Allahut dhe të Dërguarit të Tij, sal-lAllahu ‘alejhi ue sellem, pastaj e armiqëson atë dhe i pengon njerëzit që të hyjnë në të. Ketë gjykim ia japim, gjithashtu, edhe atij që i adhuron idhujt dhe i mashtron njerëzit duke ua zbukuruar këtë veprim, pasi të kuptojë se veprimi i tij është fe e mushrikëve. Këtë unë e shpall kafir dhe secili dijetar në faqen e Dheut e shpall kafir të tillin, përveç atij që është inatçi dhe injorant.” - “Mexhmu’u muel-lefati eshShejh...” (3/33)

Ai, gjithashtu, ka thënë: “Sa i përket asaj që kanë thënë armiqtë e mi se gjoja unë i shpall njerëzit kafirë me hamendje dhe shoqërim, si dhe se unë e shpall kafir injorantin të cilit nuk i ka arritur argumenti, kjo është shpifje e madhe, me të cilën duan t’i largojnë njerëzit nga Feja e Allahut dhe të Dërguarit të Tij.” -

“Mexhmu’u muel-lefati eshShejh...” (3/14)

Abdul-Latif ibën AbdirRahman ibën Hasen Al Shejh, në librin e tij **“Minhaxh et-Te’sijs uet Takdijs”**, faqe 98-99 thotë: **“Shejh Muhammed ibën AbdilUehhabi**, RahimehUllah, ishte ndër më të kujdesshmit dhe më të shmangurit nga përdorimi i fjalës “kafir.” Ai nuk ka pohuar se është kafir një injorant që i lutet tjetërkujt pos Allahut, sic janë adhuruesit e varreve dhe të tjerët, nëse nuk ka pasur njeri që e këshillon atë dhe që ia përcjell argumentet, të cilat kush i lë bëhet kafir. Në një prej letrave të tij ka thënë: “Kur ne nuk luftojmë atë që e adhuron tyrben e Keuazit, deri sa t’ia shpallim thirrjen tonë për pastrim të adhurimit dhe përkushtim të Fesë Vetëm për Allahun, atëherë si e shpallkemi kafir atë që nuk shpërngulet tek ne, megjithëse ai është besimtar me teuhid?!” Ai, gjithashtu, është pyetur për injorantët dhe ka sqaruar se kujt prej tyre i sillet argumenti dhe aftësohet për ta kuptuar atë, ai bëhet kafir nëse i adhuron varret.”

Ai, gjithashtu, në “Misbah edhDhalam”, faqe 499 thotë: “Kujt i arrin thirrja e të dërguarve të Allahut për në teuhid dhe në nënshtrim ndaj Tij, dhe e kupton se të dërguarit kanë urdhëruar për këtë, ai nuk ka justifikim nëse i kundërshton ata dhe i largohet adhurimit ndaj Allahut. Për të tillin thuhet prerë se është kafir nëse ai adhuron tjetërkënd pos Allahut dhe i bën Allahut ortakë të adhuruar. Shejhu (Muhammed ibën AbdilUehhab) dhe muslimanët e tjerë nuk kanë dyshim në këtë çështje. Ai, RahimehUllah, e ka afirmuar dhe e ka sqaruar këtë, njësoj siç kanë bërë dijetarët e këtij Ummeti, duke i ndjekur ata në këtë sqarim. Ai nuk e ka bërë askënd kafir para se t’i sillet atij argumenti dhe t’i shfaqen faktet.

Madje, ai, RahimehUllah, nuk i ka shpallur kafirë injorantët nga mesi i adhuruesve të varreve, nëse ata nuk kanë gjetur njeri që ua qartëson këto çështje. Ky është qëllimi i fjalës së Shejh Ibën Tejmijes, RahimehUllah, kur thotë: ...Deri sa t’i qartësohet udhëzimi të cilin e ka sjellë i

Dërguari, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem. Kur të bëhet sqarimi dhe kur atë ta kuptojë ai të cilit i flitet, atëherë është bërë qartësimi.”

Në “Misbah edhDhalem” faqe 516, gjithashtu, ka thënë: “Shejhu ynë, RahimehUllah, nuk e ka shpallur kafir askënd vetëm në bazë të asaj që ai ka bërë shirk, por është ndalur deri sa të dijë nëse atij i është sjellë, ose jo, argumenti me lënien e të cilit njeriu bëhet kafir. Kjo është e qartë nga fjalët e tij në shumë vende dhe letrat e tij në këtë temë janë të njohura.”

Unë u zgjerova në sjelljen e civateve të Shejhul Islam Muhammed ibën AbdilUehhabi, të cilat sqarojnë se për një individ të caktuar, që ka rënë në shirk të adhurimit për shkak të injorancës së tij, nuk gjykohet se është kafir deri sa t’i sqarohet dhe t’i sillet argumenti, e assesi para kësaj, dhe këtë e bëra ngase disa injorantë, që e urrejnë Shejhun dhe thirrjen e tij të ndërtuar mbi Kur’anin dhe Sunnetin sipas kuptimit të Selefëve të Ummetit, e shfytirojnë thirrjen e tij dhe i largojnë njerëzit prej saj, duke hedhur shpifje ndaj

tij se gjoja ai i shpall muslimanët kafirë, se gjoja jep gjykim të përgjithshëm për kufër etj., kurse, ai i shpall kafirë vetëm ata, të cilëve u ka ardhur argumenti dhe u është sqaruar dispozita.

Këtë e bëra, gjithashtu, edhe për shkak se një numër i vogël i nxënësve të dijes i qortojnë ata që e aprovojnë këtë mendim, e në fakt ata e qortojnë atë që e kanë aprovuar dy Shejhët e Islamit: Ibën Tejmije dhe Muhammed ibën AbdilUehhab, si dhe dijetarët e tjerë të mëdhenj. Megjithatë, të gabosh dhe të falësh në çështje të ndërlikuara është më mirë se të gabosh dhe të dënosh në çështje të tilla.

Prandaj, këta të cilët e qortojnë këtë që e kanë aprovuar këta dy dijetarë dhe të cilët janë këmbëngulës në kundërshtimin e saj, në fakt, ua hapin derën armiqve të Ehli Sunnetit, që përpiqen të peshkojnë në ujë të turbullt, dhe i përsërisin britmat e armiqve të Islamit dhe muslimanëve, të cilët pretendojnë se ekstremizmi i atyre që janë sprovuar nga çmenduria e shpërthimit dhe shkatërrimit rrjedh nga mësimi i

programeve arsimore **(në Arabinë Saudite)** që janë ndërtuar mbi librat e Shejh Muhammed ibën AbdilUehhabit dhe dijetarëve të tjerë të Ehli Sunnetit. Ky pretendim, pa dyshim, është një shpifje dhe një falsifikim i atyre që e kanë shpifur, ose atyre që e përsërisin atë.

Ata që i përsërisin këto çjerrje dhe që janë nga vendi ynë, gjithashtu, kanë mësuar me këto programe arsimore, siç kanë mësuar tjerët dhe nuk janë dëmtuar prej tyre, sidomos ata të cilëve Allahu ua ka dashur udhëzimin dhe suksesin. Ekstremizmi i atyre ekstremistëve është rrjedhojë e kuptimeve të tyre të gabuara, me të cilat janë veçuar dhe kanë dalë nga xhemati musliman. Të tillët shëmbëlltyrë i kanë havarixhët, të cilët, gjithashtu, janë veçuar dhe kanë dalë kundër sahabeve, si rezultat i kuptimeve të tyre të gabuara **(E jo si rezultat i mësimeve të sahabeve)** Por, secili popull ka trashëgimtarë, e Allahu na qoftë në ndihmë!

Autori thotë: [“Allahume sal-li ala Muhammedin ue ala Ali Muhammed, kema

sal-lejte ala ibrahime ue ala Ali Ibrahim! Inneke Hamidun Mexhid!” Salavati prej Allahut është lavdërimi i robit të Tij para banorëve të Qiellit, siç ka transmetuar Buhariu në “Sahih”-un e tij se Ebul Alije ka thënë: “Salavati i Allahut është lavdërimi i robit të Tij para banorëve të Qiellit.” Disa kanë thënë se është mëshira, kurse e vërteta është e para. Salavati i melaikeve është kërkimi i faljes që ia bëjnë ata Allahut për robërit, kurse salavati i njerëzve është lutja.]

Shtylla e trembëdhjetë e namazit është salavati për Profetin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem. Forma më e vlefshme e salavateve është **“esSalatul Ibrahimije”**, të cilën Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ua ka mësuar sahabeve kur ata kanë pyetur se si duhet të çojnë salavat për të. Ky salavat është transmetuar me forma të ndryshme nga një grup sahabesh, kurse më e vlefshmja është ajo në të cilën Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, e ka përfshirë salavatin për të dhe familjen e tij, si dhe salavatin për Ibrahimin dhe familjen e tij.

Në **“Sahih”**-un e Buhariut (3370) është transmetuar nga AbdurRahman ibën Ebi Lejla të ketë thënë: E takova Ka’b ibën Uxhran dhe ai më tha: **“A do që të të dhuroj një dhuratë që e kam dëgjuar nga Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem?”** - Unë thashë: **“Po! Më dhuro!”** - Ai tha: Ne e pyetëm të Dërguarin e Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, dhe i thamë: **“O i Dërguar i Allahut! Allahu na ka mësuar si të çojmë salam, por si të çojmë salavat për ty dhe për familjën tënde?”** E ai tha: **“Thoni: Allahumme sal-li ala Muhammedin ue ala Ali Muhammed, kema sal-lejte ala ibrahime ue ala Ali Ibrahim! Inneke Hamidun Mexhid!, Allahume barik ala Muhammedin ue ala Ali Muhammed, kema barekte ala Ibrahim ue ala Ali Ibrahim! Inneke Hamidun Mexhid!”**

Allahu i Lartësuar ka thënë: “Vërtetë, Allahu dhe engjëjt e Tij çojnë salavat për Profetin. O ju që keni besuar, çoni salavat për atë dhe përshëndeteni me “salam”!” (el-Ahzab: 56)

Sahabet, radijAllahu anhum, e dinin se si duhet ta përshëndetin me selam në teshehhudin të cilin ua pat mësuar Profeti, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, ku qëndron: (përkthimi) **“Paqja, mëshira dhe bekimet e Allahut qofshin mbi ty, o Profet!”** Prandaj, ata e pyetën për mënyrën e çuarjes së salavatit për të, kurse ai u përgjigj duke ua mësuar **“esSalatul-Ibrahimije”**-n.

Ibën Kethiri, gjatë shpjegimit të këtij ajeti, thotë: “Sa i përket asaj që kanë thënë se e dinë mënyrën e dërgimit të selamit, ata e kanë pasur për qëllim atë selam që përmbahet në teshehhudin, të cilin ai ia ka mësuar siç ua ka mësuar suret e Kur'anit.” Aty thuhet: (përkthimi) “Paqja, mëshira dhe bekimet e Allahut qofshin mbi ty, o Profet!”

Në **“Musned”**-in e Imam Ahmedit (17072) dhe në **“Mustedrek”**-un e Hakimit (1/268), ku Hakimi thotë: **“Sahih sipas kushtit të Muslimit”** dhe me të pajtohet Dhehebiu, transmetohet nga Ebu Mes'ud el-Ensariu, raidjAllahu anhu, të ketë thënë: “Përderisa ne ishim tek i Dërguari i Allahut, erdhi një njeri, u ul para tij dhe i tha: **“O i Dërguari i**

Allahut! Sa për selamin, ne e dimë, por si të të çojmë salavat? Kur ne të çojmë salavat në namaz, All-llahu çon salavat për ty...” - deri në fund të hadithit. Në senedin e tij, te të dy librat, ndodhet Muhammed ibën Is’haku, kurse ai është mudel-lis, mirëpo këtu është shprehur qartë se hadithin e ka dëgjuar nga Muhammed ibën Ibrahim etTejmiu, dhe ka thënë: **“Për salavatin ndaj të Dërguarit të Allahut, kur njeriu musliman çon salavat për të në namaz, më ka treguar Muhammed ibën Ibrahim ibnul Harith etTejmiu...”**

Ky është argument se në fund të namazit njeriu duhet, përveç selamit, të dërgojë edhe salavat për të Dërguarin e Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem. Ibën Kethiri në tefsirin e tij e ka përcjellë mendimin e Imam Shafi’iut, Imam Ahmedit dhe Is’hak ibën Rahujes se çuarja e salavatit për Profetin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, pas teshehhudit të fundit, është obligim. Argument për këtë mendim është hadithi i lartpërmendur i Ebu Mes’udit, radijAllahu

anhu, siç ka thënë Ibën Kethiri, Allahu mëshiroftë. Mirëpo, shumica e dijetarëve janë të mendimit se nuk është obligim.

Më pëlqen ndodhia e njërit nga dijetarët e vlefshëm, i cili është Thani Mensur, RahimehUllah, nga qyteti elXhubejl, i Rajonit Lindor në Mbretërinë e Arabisë Saudite, që e kam dëgjuar nga ata që e kanë dëgjuar prej tij. Kuptimi i atij tregimi është: Ai ka udhëtuar në një vend ku njerëzit janë sprovuar me ndërtim mbi varre dhe teprim rreth të vdekurve. Aty e ka takuar xhematin e nje xhamie ku ka pasur varr, dhe ata i kanë thënë se ai dhe banorët e vendit të tij nuk e duan të Dërguarin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem. Ai u ka thënë: **“A ka në vendin tuaj pijetore alkooli dhe shtëpi të prostitucionit dhe amoralitetit?”** Ata i thanë: **“Po. Shumë!”** Ai u tha: **“Në vendin tonë nuk ka as edhe një lokal të tillë.”** Pastaj u ka thënë: **“Çfarë dispozite ka salavati për Profetin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, në namaz, në medhhebin tuaj?”** Ata i thanë: **“Diçka që preferohet në namaz.”** E, ai u tha:

“Ndërsa në medhhebin tonë është shtyllë, që do të thotë se nëse njeriu nuk çon salavat në namaz, atëherë namazi i tij nuk është i vlefshëm. Atëherë, kush e dashka më shumë të Dërguarin, salallahu ‘alejhi ue sel-lem?”

Ajo, që ka përmendur në temën e parë, është shumë e qartë, e sa i përket çështjes së dytë, më lart e sqaruar se shumica e dijetarëve e kanë mendimin se salavati është i preferuar në namaz **(mustehabb)**, mirëpo ai nuk ka bërë keq që e ka përmendur në këtë mënyrë, sepse ka qenë në situatë të polemikës dhe argumentimit kundër atyre që i veshin Ehli Sunnetit të këtij vendi diçka prej së cilës ata janë të pastër, siç është dielli i pastër nga prekjet.

Për më tepër, unë shtoj dhe them: Gjykatësit në vendin tonë gjykojnë me Sheriatin e lartë, kurse gjykatësit në atë vend dhe në vendet tjera gjykojnë me ligje të shpikura dhe të shpifura. Në vendin tonë fakultetet me emrin **“Fakultet i Sheriatit”** janë të shumta dhe gjykatësit zgjidhen nga mesi i të diplomuarve në ato fakultete.

Kurse, në shumicën e vendeve të tjera, nëse jo në të gjitha, fakultet, edhe nëse ka ndonjë të Sheriatit, quhen **“Fakulteti i Sheriatit dhe ligjit”**, emërtim ky që është i barabartë me emrin **“Fakulteti i të vërtetës dhe të pavërtetës.”**

Në vitin 1397h e vizitova Pakistanin. Atje një grup avokatësh më ftuan që të mbaj një fjalim para tyre. Unë u propozova që zgjedhin ndonjë profesion tjetër që është i këndshëm, në vend të profesionit të avokatit, si p.sh.: **“i autorizuar i palës së grindur”** në gjykatat joshariatike. Atje e vizitova edhe presidentin DijaulHakk, RahimehUllah, dhe e falenderova për kontributin që e jep për zbatimin e Sheriatit Islamik. Mes tjerash i thashë: **“Dallimi mes Sheriatit Islamik dhe ligjeve të shpikura është siç është dallimi mes Allahut dhe krijesave të Tij, ngase Sheriati është shpallje prej Allahut, kurse ligjet e tjera i kanë shpikur krijesat e Allahut.”**

E lus Allahun që t’u japë sukses muslimanëve për të gjykuar me Sheriatin e Zotit të tyre, në mënyrë që ta fitojnë

lumturinë e Dunjasë dhe Ahiretit.

Allahu i Lartësuar ka thënë: “A mos kërkojnë ata gjykimin (me ligjin) e (kohës së) injorancës (paganizmit paraislamik)?! E kush është gjykatës më i mirë se Allahu, për njerëzit që besojnë bindshëm?” (el-Maide: 50) Për Ithtarët e Librit thotë: “Sikur ata t’i përmbaheshin Teuratit e Ungjillit dhe asaj që u është shpallur nga Zoti i tyre, ata do të kënaqeshin me frutat (që rriten) sipër dhe poshtë.” (el-Maide: 66) I Lartësuari, gjithashtu, thotë: “Ata që do t’i përmbahen udhëzimit Tim, nuk të kenë frikë dhe nuk do të dëshpërohen.” (el-Bekara: 38); “Kush do ta pasojë udhëzimin Tim, as nuk do të humbë, as nuk do të bjerë në mjerim. Kushdo që i kthen shpinën Këshillës Sime, do të ketë jetë të mjeruar dhe Ne, në Ditën e Kiametit, do ta ringjallim të verbër.” (Ta-Ha: 123-124); “Ndiqni atë që ju është zbritur nga Zoti juaj e mos ndiqni mbrojtës të tjerë, përveç Tij. Sa pak që i pranoni këshillat!” (el-A’raf: 3)

S’ka dyshim se dashuria ndaj të Dërguarit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem,

duhet të jetë e ngulitur në zemrën e secilit musliman dhe të jetë mbi dashurinë e tij ndaj të atit, të ëmës, të birit dhe të bijës. Ai, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Nuk është besimtar askush prej jush, deri sa të mos jem unë më i dashur për të se prindi i tij, se fëmija i tij dhe se të gjithë njerëzit.”** E transmetojnë Buhariu (15) dhe Muslimi (169) nga Enesi, radijAllahu anhu.

Mirëpo, shenja më e qartë dhe argumenti më i fuqishëm për dashurinë ndaj të Dërguarit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, është ndjekja e tij dhe ecja sipas rrugës së tij, siç ka thënë Allahu i Lartësuar: **“Nëse ju e doni Allahun, atëherë më ndiqni mua, që Allahu do t’ju dojë dhe t’ju a falë gjynahet! Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirues”.**” (Ali-Imran: 31)

Autori thotë: [“Ue barik...” dhe ato që janë pas saj janë sunnete gojore (me fjalë) dhe veprorë]

Do të thotë: Ajo që është obligim është thënia e teshehudit dhe salavatit për

Profetin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, kurse nga fjala **“Allahumme barik ala Muhammed...”** e më tej, ato që thuhën janë sunnete, si dhe ulja për t’i thënë ato. Të gjitha ato janë fjalë dhe vepra sunnete në namaz. E, fjalët dhe veprat që janë sunnet (**mustehabb**) në namaz janë të shumta dhe janë përmendur në librat e fikhut. Ndër ta është edhe libri **“Delil et-Talib”**, i Mer’i ibën Jusuf, faqe 35.

Shtylla e katërmbëdhjetë është dhënia e selamit. Me selam njeriu del prej namazi, siç qëndron në hadithin: **“Tahrim (ndalesa, harami) bëhet me tekbir, kurse tahlil (lejimi, hallali) bëhet me selam”**, që u përmend më lart.

Ibnul Kajjimi, në librin e tij **“I’lamul muvekkiin”** (2/358), përmend se hadithet e daljes nga namazi me selam janë transmetuar nga pesëmbëdhjetë sahabe të Profetit, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, disa prej të cilave janë sahih e disa të tjera hasen. Disa dijetarë janë të mendimit se mjafton selami vetëm nga njëra anë. Kurse, mendimi se për dalje nga namazi nevojiten

dy selame (**nga të dyja anët**) është mendimi për të cilin argumentet janë të shumta. Veprimi sipas këtij mendimi është më i sigurtë dhe me të dilet prej kundërshtimit.

Këta janë katërmbëdhjetë shtyllat e namazit, pesë prej të cilave janë fjalë: tekbiri fillestar, leximi i sures elFatiha, teshehhudi i fundit salavati për Profetin, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, dhe selamet. Të tjerat janë vepra. Shejh Mer’i ibën Jusuf, në librin e tij **“Delil etTalib”** (faqe 33) përmend katërmbëdhjetë shtylla të namazit, por teshehhudin e fundit dhe salavatin i numëron si një shtyllë të vetme, kurse ngritjen pas rukusë deri sa të drejtohet më këmbë e llogarit një shtyllë më vete. Për numërimin e ngritjes nga rukuja si shtyllë të namazit argumenton **“hadithi i atij që u fal keq”**, ku qëndron: **“Pastaj ngrihu deri sa të drejtohesh më këmbë!”** Autori llogarit qëndrimin më këmbë pas rukusë bashkë më ngritjen nga rukuja si një shtyllë të vetme, sikur të thotë: **“Ngritja pas rukuje dhe qëndrimi më këmbë.”**

Obligimet e Namazit.

Autori thotë: [Kurse, obligimet janë tetë: Të gjitha tekbiret, veç tekbirit fillestar, thënia “Subhane Rabbijel Adhim” në ruku, thënia “Semi’Allahu limen hamideh” - për imamin dhe atë që falet vetë, thënia “Rabbena ue lekel hamd” - për secilin, thënia “Subhane Rabbijel A’la” në sexhde, thënia “Rabbi-gfir li” mes dy sexhdeve, teshehhudi i parë dhe ulja për të.]

Këto janë obligimet e namazit. Të gjitha janë fjalë, përveç njërit prej tyre, i cili është vepër, e ajo është ulja për teshehhudin e parë. Ibën Kudame në **“elMugni”** (2/180) përmend se në medhhebin e Imam Ahmedit këto shtatë fjalë janë obligim, kurse shumica e dijetarëve janë të mendimit se ato nuk janë obligim. Ai thotë: **“Mendimi i njohur nga Ahmedi është se tekbiret e uljes dhe ngritjes, tesbihi në ruku dhe sexhde, thënia “Semi’Allahu limen hamideh” dhe “Rabbena ue lekel hamd”, thënia “Rabbi-gfir li” mes dy sexhdeve dhe teshehhudi i parë janë obligim. Ky,**

gjithashtu, është edhe mendimi i Is'hakut dhe Davudit. Nga Ahmedit, gjithashtu, është transmetuar edhe mendimi se nuk janë obligim, e ky është mendimi i shumicës së fukahave (dijetarëve të fikhut)."

Ibën Kudame në **"elMugni"** argumenton se këto jane obligim, duke thënë: "Ebu Davudi transmeton nga Ali ibën Jahja ibën Hal-lad, e ky nga xhaxhai i tij, e ai nga Profeti, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, të ketë thënë: **"Nuk plotësohet namazi i asnjë njeriut deri sa të marrë avdes..."** - deri kur ka thënë: **"...pastaj të bëjë tekbir dhe të shkojë në ruku deri sa t'i qetësohen gjymtyrët, e pastaj të thotë: "Semi'Allahu limen hamideh', duke u ngritur më këmbë; pastaj të thotë: "Allahu Ekber" duke rënë më sexhde deri sa të qetësohet në sexhde; pastaj të thotë: "Allahu Ekber" duke e ngritur kokën deri sa të drejtohet ulur; pastaj të thotë: "Allahu Ekber" dhe të bëjë sexhde deri sa t'i qetësohen gjymtyrët; pastaj ta ngrejë kokën duke bërë tekbir. Kur ta**

bëjë këtë, atëherë namazi i tij është plotësuar.” Ky hadith është argument i prerë për atë se tekbiret janë obligim.” Hadithi gjendet te Ebu Davudi (857) me sened sahih.

Autori, RahimehUllah, e përmend se fjalën **“Semi’Allahu limen hamideh”** duhet ta thonë vetëm imami dhe ai që falet vetë, kurse ai që falet pas një imami - jo. Kjo është e vërteta, ngase Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, në hadith ka thënë: **“Kur imami thotë: “Semi’Allahu limen hamideh”, ju thoni: “Rabbena ue lekel hamd.”** Transmeton Buhariu (732-734) nga Enesi dhe Ebu Hurejra, radijAllahu anhumu. Në të dy transmetimet Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Thoni: “Rabbena ue lekel hamd!”** dhe nuk ka thënë: **“Thoni: “Semi’Allahu limen hamideh!”**

Disa dijetarë janë të mendimit se edhe ai që falet pas një imami duhet të thotë **“Semi’Allahu limen hamideh”,** duke u argumentuar me kuptimin e përgjithshëm të hadithit që transmetohet nga Malik ibnul

Huvejrith, radijAllahu anhu, se i Dërguari, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Faluni siç më keni parë mua të falem!”** Transmeton Buhariu (631). Mënyra e argumentimit me këtë hadith është se i Dërguari, sal-lAllahu 'alejhi ue sel-lem, thoshte **“Semi’Allahu limen hamideh”**, kështu edhe ata që faleshin prapa tij kanë thënë njësoj.

Mirëpo, hadithi: **“Kur imami thotë: “Semi’Allahu limen hamideh”, ju thoni: “Rabbena ue lekel hamd.”** është argument se ka përjashtim nga përgjithësia e hadithit **“Faluni siç më keni parë mua të falem!”** Ky rast është i ngjashëm me rastin e hadithit: **“Kur ta dëgjoni ezanin, thoni njësoj siç thotë myezini!”** E transmetojnë Buhariu (611) dhe Muslimi (383) nga Ebu Se’id elHudriu, radijAllahu anhu. Nga përgjithësimi i këtij hadithi bëhet përjashtim sipas kuptimit të hadithit, i cili tregon se kur myezini thotë: **“Hajje ales Salah; Hajje alel Felah”**, ai që dëgjon duhet të thotë: **“La haule ue la kuvete il-la bil-lah”**, hadith ky që transmetohet në

“Sahih”-un e Muslimit (385) nga Omeri, radijAllahu anhu.

Autori thotë: [Sa për shtyllat, nëse ato lihen me harresë ose me qëllim, namazi prishet, kurse obligimet, nëse lihen me qëllim, namazi prishet, gjithashtu, por nëse lihen me harresë, atëherë plotësohen me sexhde për harresë. Allahu e di më së miri!]

Shtyllat, obligimet dhe të preferuarat e namazit - të gjitha janë pjesë të brendshme të namazit dhe bëjnë pjesë në definicionin sheriatik të tij, i cili thotë: **“Fjalë dhe vepra të caktuara, që fillohen me tekbir dhe përmbillen me selam.”** Megjithatë, ka dallim mes shtyllave, obligimeve dhe të preferuarave.

Sa për shtyllat, plotësimi i tyre është i domosdoshëm dhe obligimi për plotësimin e tyre nuk bie, qoftë ato të lihen me harresë, qoftë me qëllim. E, sa u përket obligimeve, lënia e tyre e qëllimshme e prish namazin, kurse lënia për shkak të harresës plotësohet me sexhden e harresës.

Ndërsa, kur bëhët fjalë për gjërat e preferuara në namaz, siç janë lutja e hapjes, istiadheja, etj., kush i bën ato merr shpërblim, e kush i lë nuk dënohet, me përjashtim nëse ai i braktis këto vepra (**ose fjalë**) duke mos patur dëshirë për ta ndjekur Sunnetin. Profeti, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ka thënë: **“Kush e braktis Sunnetin tim, ai nuk është imi.”** Transmetojnë Buhariu (5063) dhe Muslimi (1401). Fjala Sunnet në këtë hadith e ka kuptimin më të gjërë se kudo tjetër që përmendet kjo fjalë. Këtu e ka kuptimin e rrugës, të cilën e ka ndjekur ai, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, me se përfshihet çdo gjë që ka sjellë ai, ai Sunneti i të Dërguarit të Allahut, sal-lAllahu ‘alejhi ue sel-lem, ashtu edhe Libri i Allahut.

Kjo është e gjitha që ma lehtësoi Allahu ta shkruaj për shpjegimin e librit **“Kushtet, shtyllat dhe obligimet e namazit”** të autorit Shejh Muhammed ibën AbdilUehhab, RahimehUllah! E lus Allahun e Lartësuar që t’ia falë atij mëkatet dhe t’ia japë shpërblimin e plotë dhe më të mirë për

kontributet e tij madhështore që i ka dhënë në ndihmë të Fesë dhe për thirrjen e tij të pandërprerë që muslimanët të kapen për Kur'anin dhe Sunnetin sipas kuptimit të selefëve të këtij Ummeti.

E lus Allahun e Lartësuar që t'u japë sukses muslimanëve për ta kuptuar Fenë dhe për të qenë të paluhatshëm në pasimin e të vërtetës! Ai është që dëgjon çdo gjë dhe i përgjigjet lutjes.

Salavatet, selamet dhe bekimet e Allahut qofshin për robin dhe të dërguarin e Tij Muhammedin, si dhe për familjen dhe për shokët e tij në përgjithësi!